Даха доаггIача тайпара накъа гIоргда
ЦхьоалагIча мая цIейна

IалaьмaтeчIoaгIa политически къахьегамех хьинар айдир тха завода коллективе юртбоахама продукци дуккха а дукхагIа йоахаргйола. Iалaьмaтe йоккхий перспективаш вай халкъа хьалхашкa хьайийла йолча Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета мартовски Пленума решенеша. Семилетка тIеххьарча шера хьалхарча квартале кердача техника хIамай 6 тайпа арахийцад завода болхлошей специалисташей.

Семилетка фонде 890 эзар сом диллад рационализатораша. Дикка доккха новкъостал дьа заводо шефство лелаеча «Джалка» яхача совхоза. Берриташ а хIана бац аьнна болча болхлоша кхоачашъяьй ворхI шера заданеш. IалaьмaтeчIoaгIa знанешта тIаккхуаш ба вах: хIара виълагIа вола коллектива член институте, техникуме, сайрийнарча школе дешаш ва, хIара кхоалагIа вола болхло — рационализатор. Коммунистически къахьегама предприяти яхача цIера сий лох ца деш коллектив хьайоагIа кхо шу тaргга ха я.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеша дегаш ураоттадаь а семилетка ханал хьалха кхоачашъяр дукъа лоаттабеча къовсама юкъе доаггIаш дола

«ГРОЗНЕФТА» ОБЪЕДИНЕНЕ РЕМОНТНО-МЕХАНИЧЕСКИ ЗАВОДА БОЛХЛОЙ, ИНЖЕНЕРИЙ, ТЕХНИКИЙ, ГIУЛАКХЕРЧА НАЬХА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ.

□

дакъа лаца гIерташ а йолча завода коллективо декхар тIаэц къахьегамхой дунен халкъашта юкъерча цIен 1-ча Мая сийна 4 бетта план кертерча технико-экономически гойтамашта тIеххоачашъе:

планал совгIа 55 эзар сома мехаьа продукци хьае;

къахьегама овсарле планал 3 процент дукхагIа лакхъе;

3000 сом экономически эффект а йолаш 40 рационализаторски предложени балха юкъеяхьа;

республика мехкдаьттахошта кердачá техника хIамай тайпаш 7-нел кIезигагIа доапаш арахеца;

нормаш кхоачаш ца еш вола цхьаккха а болхло ца хилийта

экспортни продукци дIахецара план ханал хьалха кхоачашъе;

заводо шефство лелаеча «Джалка» яхача совхоза юртбоахама инвентараи птицефабрикерча оборудованенен ремонт еча новкъостал де;

территори тоаяра дIахо балхаш а деш, производства культура лакхъяр дукъа месячник чакхъяккха, заводах завод-беш е.

Тхо кхайк Нохч-ГIалгIайчен промышленноста, транспорта, гIишлоний берригача болхлошкей юрта боахама къахьегамхошкей къахьегамхой дунен халкъашта юкъерча цIен 1-ча Мая сийна къахьегама вахте оттара, керда къахьегама коталонаш яхара, бИь бетта план толаме чакхъяккхара тIа а хьалаш.

Хьинаре къахьегарца, социалистически декхараш кхоачаши тIеххоачаш дарца къахьегама овсарле дукхагIа лакхъяра аьттув бола хьалаш хулийтаргда вай, предприятей рентабельни болх Iалашбергба вай.

Кхы а йIаьхегIен хозагIен хийла дукха еза вай Даьхе!

Социалистически декхараш дийца а дийца, массана раьза а волаш тIайийцад «Грознефта» объединене ремонтно-механически завода коллектива юкъарча собране

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ[illegible] 1923 ШЕРА [illegible]

ШОАТТА
3
АПРЕЛЬ
1965 шу
№ 40 (4063).
Мах 2 кап.

ДИЙНАХЬА А БУС А ДЕ КХАШКАРА БАЛХАШ

Біаьсти льнкай. ЧIоаггIа кийчо яьй ухх шера Нохч-ГIалгIайчен юрта боахама къахьегамхоша гота балхашта. Уллаш доа а хьехкаш мух а болча хана чуйийна техника тоаеш бар механизатераш. Органически а минеральни а удобренешна тоадора лаьттаж. ДIаде мара ца дезаш кийчдора фу. Наччаьхьалкхен заданешка хьежжа хоадамбора производственни планий, дIаювча хIамай структура, технологически картий.

Советски наьха вахаре Iалаьмате боккха лоархIам болаш хIама хилар ухх шера біаьсти йолаш лаьттача хана—СССР юрта боахам дIахо дегIабоалабара дийза даргдоацача тIулакхий хьакъехьара дош дийца КПСС Центральни Комитета Пленум.

Кхашкара балхаш дерашa дег тIара къоабалъю КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш. Вай мехка коммунизм хьалъяра сийлен программа кхоачашъяра, коммунизма материально-технически база хьаяра парте ю йоакхо дерхI дар цу Пленума соцамех. Гаргарча шин-кхаь шера юртбоахама продукци йоакххийта чIоагIа аламдаккхара хьакъехьара парте хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара шоай низ кхебергболаш бац юртбоахама къахьегамхой.

Біаьстан балхаш динагIча агротехнически ханашка а дика а чакхдахар — из да Пленумо кхашкара балхаш дерашта хьалхашка оттадаьча лоархIамерча декхарех каI. Из кхоачашдара оарцагIбаха беза беррига къахьегамхой, къахьегам боккъонца вIаштIехьбакхха а техниках боккъонна пайда эца а беза.

Чуйийна мангаш доахаш, тIоадал дIакъовлаш, культиваци еш, хьалха юа культураш дIаювш доахи хIанз республика боахамаш. ДIаьха гуйра екъа а Iа доа кIеангa долаш а хилар бахьан долаш кIезига тIоадал а хIанз лаьттанца. Цудухьа накхула сихагIа тIоадал дIакъовла гIерт механизатораш, цхьабакъда, цаIаш тIехьа а теттаж волаш хьалха ца доахаш беррига балхаш дIъьна ду цар. Цудухьа 1 апрель тIаккхоачаш 31000 гектар совгIа дIайийнай хьалха юа культураш. 1964 шера март бетта дIайийна хинмарел массехказа дукхагIа хул уж.

Хьакъалца пайда эц техниках Наурски районерча «Братск» яхача совхоза механизатораша. Цар шерра дIадоладаьд біаьстан балхаш. Цу совхоза трактористаша Аслаханов Увайса, Касаев Махьмуда, Хажмурадова Пашас хIанапехьа 700 гектара тIа тIоадал дIакъайлай. Кийчдеш латт хьажкIаш дIаювгрйола лаьттаж.

200 эзар гектар гаргга а ухх біаьсти Нохч-ГIалгIайчен колхозийи совхозийи дIае еза тайп-тайпара культураш. Дукхача боахамашка йоккха [illegible] кхоач трактора. Цудухьа массанена а ха деза еронгача машинаша боккъонца болх беш а хIара механизатора смени заданеш кхоачашъеш а хилча мара біаьстан балхаш ханнаьха а дика а чакхдаха вIаштIехьдаргг ца хилар.

Цхьабакъда, цхьалолча боахамий кулгалхоша хIанз а теса леладу кхашкара балхаш, цхьаккха бахьан а доацаш тIехьадоах мaкха боахамехара, тракторашка боккъонца болх байтац, хьалха юа культураш дIаювгa ледара леладу. Балхаш эг деш моттигаш а нийсъу цхьайолча моттигашка. Масала, «Знаменский» яхача совхоза цхьабехча механизаторашa даь балхаш юха де дезаш хилах.

Цу тайпара гIулакхаш ла йиш йолаш дац. Біаьстан балхаш шерра дерзаш лаьт. Денгара денга дукхагIа хул уж. Хьалха юа культураш дIаювшехьа кийчде деза хьажкIаш, шекара свекла, гидуаргаш дIае лаьтта. ХIара денна болх беш хила еза техника, цхьаккха а болх бергбола сахьат да доадеш пайда эца беза хIара тракторах.

Къаьстта оперативно болх беш хила беза колхозийи совхозийи специалисташ. Агрономий декхар да хIара денна лаьтта вем бахар, лаьтта дIоахдаьарга хьежжа, лакхера команда хиларга ца а хьежаш ханнахьа балхаш дар. Иштта агрономий декхар да кхашкара балхаш иштта ду хьожаш тIахьошам лоаттабар, уж дика дергдола гIулакх вIаштIехьдаккхар, накха боаккхача, культиваци еча агротехника теха ца йитар, дIатоcса фу боарамах тоссийгеи да дахийта деза тайпара лаьттал Iочудохийтийгеи Iалашдар.

Боккха ба хIанз колхозийи совхозийи инженерий, механиксий лоархIам а. ХIара машина дакъ балха кийча хилийтар, тракторни агрегаташка дийнахьа а буса а болх байтар, механизаторашта смении нормаш кхоачашъе новкъостал дар — уж да цар кертера декхараш. Чудотта доггор доацаш, еха, сеялкашка фу доацаш агрегаташ латтаргйоацаш гIулакх вIаштIехьдаккха деза.

Къаьстта теркам тIабахийта беза бийсана болх беш болча наьха къахьегам вIаштIехьбаккхара. Ковш да, бийсана болх бе халагIа хилар. Цудухьа бийсана болх бу машинаш сеца ца латтийтара, механизаторашка балха тIа брак ца йитара царна дукхагIа новкъостал де деза, дукхагIа тIахьожам лерттабе беза цар балха. Геттара дика хургда нагахь сана бийсан болх беча механизаторашта новкъостала специалисташ, бригадираш, кхыбола болхлой дежурнелла хьежабойя.

Кхашкара балхаш сихденнача хана духхе керда хIамаш гучадухал балхашара. Боахамий кулгалхой, специалистий, партийни организацей декхар да хьалха латтарий опыт Iомаар, из сиха балха юкъеялхар.

Біаьстан балхаш ханнахьа чакхдахара боккха лоархIам болаш да болх беча наха хьийгача къих луш дар цар дикагIа болх бе догдоагIаргдолча тайпара тергдола гIулакх вIаштIехьдаккхар. Цудухьа хIара боахаме вIаштIехьдаккха деза дукхагIен дикагIен болх беча алапи дукхагIа хургдола гIулакх, кIара сага нормаш тIеххоачашъе догдоагIаргдолаш хила деза хьийгача къих луp.

Кхашкара балхаш дераш наз ба. Цудухьа цар къахьегам лаьа овсарле йолаш хургбола хьалаш вIаштIехьдаха деза хIара боахаме. Кхашка балхаш деча наха дика чуIе моттиг, кхоачамболлаш даа хIама, балхара вьаьча культурни салаIара еш хьалаш хила деза. Кхай тIарча стане, тракторни бригадашка, кхыча моттигашка хила деза деша книжка, газет, журнал, кхы эпараш. Кхай тIа хоаш дала еза агитатора оаз. Къаьстта теркам тIабахийта беза кхашкара балхаш деча наха юкъе социалистически къовсам йоаржабара.

Біаьсти хьежаргъяц. Беррига низ тIабахийта беза кхашкара балхаш сихагIа чакхдахара. Шеко яц Нохч-ГIалгIайчен юртбоахама къахьегамхоша семилетка чакхдоалача біаьсти беррига балхаш ханнаьха дерзхиларах. Из хургда цар КПСС ЦК мартовски Пленума решенеша дIадехарашта луш дола жоп.

МЕХКДАЬТТАХОЙ КОТАЛО

Квартальни план тIеххоачашъяьй

Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттахой, [illegible] дIа[illegible] а [illegible] ба. [illegible] квартална план [illegible] кхоачашъяьй [illegible].

[illegible] 30-ча марта кхоачашъяьй [illegible] «Грознефта» [illegible]. Керда техника хьалха латта [illegible] дукхагIа тIабахийтара [illegible] къахьегама овсарле [illegible] мехкдаьтта [illegible]. Мехкдаьтта [illegible] бетта 88 эзар [illegible].

[illegible] объединене гIалла [illegible] мехкдаьтта 38 процент дукхагIа [illegible]. Къаьстта а [illegible] Горелки коллектив[illegible]. [illegible] 64,9 процент дукхагIа [illegible] мехкдаьтта, [illegible] дукхагIа. [illegible] 1-ча Май [illegible] сийна [illegible] къахьегама [illegible] мехкдаьтта [illegible] промышленноста [illegible] специалисташ.

БОККЪОНЦА ВОЕННИ ГIУЛАКХ ДЕШ ЛАКХЕРА ОБРАЗОВАНИ ЙОЛАШ БОЛЧА МАТРОСАША, СЕРЖАНТАША, СТАРШИНАША ЯИКХА ЕЗАЧА ХАНАХ

Лакхера образовани йолаш болча салташа, матросаша, сержанташа, старшинаша боккъонца военни гIулакх деш яикха еза ханакъа шу оттаьй СССР Лакхехьарча Совета Президиумо 1965 шера 27 мартерча Указаца: Дика аттестаци йолаш хуле, уж нах запасерча овсара званин лакхара экзаменаш тIа бохийт. Экзаменаш дIаяхара ханаш порядка СССР обороно Министерства оттаю.

1965 шера деша боккъонна военни гIулакх де баха ца безаш лакхера образовани лаьхха балхаца ха тIехьайоаккх дийнахьарча, сайрийнарча, заочни лакхерча дешара заведенешка, цар филиалашка, факультеташка, отделенешка, хIаьта иштта заводашка втузашка а деша бахIача студенташта.

Указ чIоагIдайта СССР Лакхехьарча Советага дIачудевнад.

БIАЬСТИ
кхашка кхаьчай

ЮРТБОАХАМАШКАРЧА МЕХАНИЗАТОРАША ШЕРРА ДIАДОЛАДАЬД КХАШКАРА БАЛХАШ. **1 АПРЕЛЬ ХЬАТIАНХОАЧАШ 31,3 ЭЗАР ГЕКТАРА ТIА БIАЬСТАН КУЛЬТУРАШ ДIАЙИЙНА ЯЬННАЙ КОЛХОЗАШ.** ЦАРЕХ 13 ЭЗАР ГЕКТАРА ТIА — ЗЕРНОВИИ БОБОВИИ ЯРАШ, ГИДУАРГАШ — 2 ЭЗАР ГЕКТАРА ТIА, БАЬЦА ДААРАШ — 1,5 ЭЗАР ГЕКТАРА ТIА.

ШЕКАРА СВЕКЛА ДIАЕ ДОЛАДЕННАД ГРОЗНЕНСКИИ, ГУДЕРМЕСКИИ, ШАЛИНСКИИ БОАХАМАШ.

КОЛХОЗАШЕИ СОВХОЗАШЕИ СОАХКАРЧУЛ ХЬАЛХАГIА ДIАЮВ УХХ ШЕРА БIАЬСТАН КУЛЬТУРАШ.

ДIАДАХАЧА ШЕРА 1-ча АПРЕЛАГА КХОАЧАШ ЕРРИГАЧА РЕСПУБЛИКЕ АЛХХА 5,7 ЭЗАР ГЕКТАР МАРА ЙИЙНАЙЦАР БIАЬСТАН КУЛЬТУРАШ.

ДУКХАГIЙОЛЧА КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ ДIАЙИЙНА ЯЬННАЙ ХЬАЛХАРА КУЛЬТУРАШ.

КПСС ЦК МАРТОВСКИ ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШТА ЖОП ДУШ 1965 ШЕРА ЛАКХАРА ХЬУВКЪАМАШ ДАХАР ДУКЪА ХАННАХЬЕИ ДИКЕИ БIАЬСТАН КУЛЬТУРАШ ДIАЮВШ БА РЕСПУБЛИКА ЮРТБОАХАМА КЪАХЬЕГАМХОЙ.

Республика кхашка

ЛАЬТТАХ ДУКХАГIА ПАЙДА ЭЦАРГБА

Ухх шера Назрановски районе эггара хьалха біаьстан балхаш дIадоладир тха отделене. Цхьанна боахамера агрегат кхай тIа йоаьнначанар тхо 350 гектара тIа тIоадал дIакъайла дIьнначa хана.

Цул совгIа, леанначa хана оаха дIайийра 100 гектара тIа горох. Батокашца тоIа а хаь, алха Iоциллар гурахьа ахаша дица 150 гектар лаьтта. Цига дика болх бир механизатораша Часыгов Пашас, Ханхоев Гибос, Чориев Махьмада, кхыбараша.

Дукха ха йоацаш хиннача КПСС ЦК Пленума решенеша кхы а сомбаьккхаб болхлой къахьегамцара безам. Юртбоахама производство лакхлургйола наькъаш хьахьеойад Пленума решенеша. Уж декхараш кхоачашдеча дакъа лаца лаьрхIад Яндарерча механизатораша а.

Ухх шера 645 гектара тIа хьажкIаш кхеергьа оаха. Царех 40 гектара тIа ялата лаьрхIа хьажкIаш дIаюврга. ДIаде эша фу долаш да. Дукха ха а ца Iаламдаь а кийчдаь а. Дика хьувкъ «ВИР-42» яхача фух йола хьажкIаш. Цудухьа из ялата лаьрхIа дIадувргда оаха. Силосa — «Круг Грозненский».

ХIанз хьажкIаш дIае лаьрхIа лаьтташ кийчдеш ба отделене механизатораш. Болх беш хургьа фу дIадув 4 агрегат. 8 дийнахьа из болх чакхбаккха лаьрхIад оаха.

Селлаш тIа болх беш хургба дикагIа бола сельщикаш Мальсагов Жабраил, Горчханов Василий, Дзейтов Джабраил, кхыбараш.

Гурахьа хIара гектара цхьацца центнер лаьохIа суперфосфат тоссар оаха хьажкIаш дIаювча лаьтта, хIанз культиваци еча хана цхьацца центнер азот а тоссаргьа. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 30 центнер фуъалъхьа хьажкIаш чуэца аьнна дош деннад отделене хьажкIаш лелераша царах 24 центнер мара йоацача.

ЛаьрхIа дош ала доагIа шекара свеклах. Боккха пайда луш культуре я из. Бакъда, нагахьа санна дерзIаш дола гIулакх вIаштIехьа ца доале дерххIача тайпара хьувкъам дац цо, цкъаза ае а ду.

Цу культура гIулакх де технаха яц. ДIадахача шера 220 гектара тIа свекла дIайийра тха отделене. Из кхачанзар шиi ханнахьа цунна оасар де, чуэца. Цудухьа цхьаь гектара тIара 134 центнер мара свекла чуэцанзар. Зе дий ца? Да. Нагахьа санна оаха тхоай кхоачамашка хьежжа уж дIайийнаьлларе пайда хургбар боахама, лакхагIа хургбар хьувкъам. Сенна эцарга саго цхьайна дулуургдоаца хIана хьатIа? 1963 шера 70 гектар мара эцар тха отделене свекла—тха низага хьежжа. Цудухьа хIара гектара тIара 296 центнер свекла яьлар.

Ухх шера кхийттад тха тхоай гIалатех. ХIанз тхоай торонашка хьежжа оттаьй ухх шерара план, хьалха санна «лакхехьара» хьажога ца а хьежаш. 180 гектарах хIарaне тIара 300 центнер йолаш шекара свекла кхее дош деннад оаха. Цу гIулакха эша торонаш йолаш я. Дика кийчдаьд лаьтта. ХIара гектара тIа 10 тонн органически удобренеш ехкай, хIанз культиваци еш хIара гектара 1,5 центнер суперфосфат а тосс. Лаьтта хIанзаехьа гектаршкашта дIа-юха дийнад.

Боккха кхаь хилар тхона КПСС ЦК мартовски Пленумо лаьца соцамех. Ухх шера тха торе хургьа план кхоачашъяьчул тIехьагIа тхоай боахаме кхыча гIулакхашта ялат дита а лакхарча наьхах паччахьалкхенга планал совгIа продукци йоккха а.

М. АУШЕВ.
«Назрановский» совхоза агроном.

ХЬАЛХА ЙОАГIА КОЛХОЗ

Біаьстан ялаташ дIадера дика кийчо яьй Шаьла района Ленина цIерахча колхозо.

Шоай ханнахьа лаьтта кийч а даь районе эггара хьалха ялаташ дIаде арабаьлар колхозхой. Горохи, гидуаргаши, невен горохи смесь а хIанзале дIайийна яьннай колхоз. 200 гектара тIа дIайийнай цкъа дIайийча дукхача шерашка хьахула баьцаш. Шекара свекла дIаюш я хIанз Абдурахманов Махьме, Мажоев Исмаiаiл, Бархиев Iазешитта кхыбарий а кхи агрегат. 350 гектара тIа шекара свекла дIаюврґья колхозо.

1815 гектара тIа гурахьа дIадийна хьатIадаьнна ялаташ дика хургдолаш да.

12 апрель хьатIанхачалехьа біаьстан ялаташ дIадийна боьла лаьрхIад Ленина цIерахча колхоза колхозхоша. Цу гIулакха мел эша торонаш йолаш я.

Запасной оатхалаш йолаш летучаца бригадашка а укхаш тIа трактораш тоаю комсомола комитета секретарь волча механика Ибрагимов Шарипе. Цхьа лоадамбоаца оатхал екачa-м цу минута хийце тоаю цо. IуйрийнA цхьоалагIча бригаде, сайрийна шоллагIча бригада механизатораш болча хул механик.

Цхьаццадола балхаш тIехьахьалха ца доахаш шоай планах бу Ленина цIерахча колхоза механизатораша шоай болх. Лаьтта кийчдар а хьажкIан тхьамен дIадер а цхьатарра вIаштIехьдоахаш цар.

Болх дика бовзаши шоаш хьалаьца гIулакх дезаш хилар хьахьокх сельщикаша Магомедов Абдул-Кудуса, Имарханов Адама, Деньальханов Ширване, кхычар толамаща.

Дика вIаштIехьбаьккхаб механизаторий болх. Царна мел эшар полевой стане долаш да, кхача цакаддаш лоаттабу.

А. МАГОМЕДОВ.

Семилетка ухх тIеххьарча шера дика къахьегаш хьавоагIа «Назрановский» совхоза Яндарерча отделенера тракторист Дзейтов Мухтар. Отделенерча кхыча механизаторашта хьоькхам телаш тIеххоачашъе цо ден нормаш. Кхаь балха дийнахьа 440 гектар лаьттаи тIа макха а баьккха ханнахьа тIоадал дIакъайлай цо.

ХIара дийнахьа нормах 3,8 гектар аха езача 4,5—5 гектар оахаш, біаьсти кхыча тIоне біаьстан культураш дIае 70 [illegible] лаьтта кийчдаьд механизатора.

Сурта тIа: Дзейтов Мухтара агрегат дискования еш я.

И. Панева сурт.

Ялаташ дIадувш ба

Грозненски района № 15 йолча шурий совхоза кхашка цIаккха сацац тракторий таташ. Лаьтташ тоадеш, ялаташ дIадувш ба механизатораш. Лоа кIера дIа а дьнна лаьтта кIезиг-дукха лоvсар ма даххаьге а дIадоладир цар уж балхаш. Ха зехьа ца йоаеш лоаццача хана 8800 гектара тIа тIоадал дIакъайлар механизатораша. Цул совгIа кхашка дIадихьа 16500 тонн ширдаьнна кхо а дIадиллад.

Макхашта тIехьа дукха ца гоаеш селлаш араьхар совхоза механизатораша. Ялатийна а мохача йоаьнара а лаьрхIа культураш йоккхача майда тIа дIае езар цар. Цу бехшокхамерча гIулакхах дика лоархIабир уж. 2150 гектара тIа дIабийнаб кен, горох, смесаш. ХIамаш дIайийначул тIехьагIа кхаш тIа катокаш хехкар. Цу гIулакхо торо хулийтаргья лаьтташцара тIоадал ца йойта, кха шьрде.

Кастта шекара свекла, хьажкIаш дIае еза. Цудухьа чуйийна лаьтташ кийчдеш ба дикагIбола механизатораш А. Исупхаджиев, Ш. Шахбалов, А. Салманов, Б. Заводский, кхыбараш. Хьалхе а біаьстан белхашта дика кийчо яро торо хулийт царга лакхача овсарленца къахьега. ХьатIадоагIаш латтача 1-ча Майна дикача совгIаташца накъа баха дага ба совхоза къахьегамхой.

Б. БЕРСАНОВ.

СОВЕТИЙ МЕХКА ГIОЛЛА

ХОЛОДИЛЬНИКАШ ДУКХАГIА ХУРГЬЯ

Ухх гаргарча шерашка пхеза хIана яц аьнна дукхагIа арахецаргья вай мехка холодильникаш. Цунна юкъе шийгара доаггIаш дола дакъа лоацаргда Сумгаитски алюминиеви завода коллективо а. Укхаза хьалъаь яьннай цIагIа лелаеча холодильни приборашта эша испарителаш хьоргйолча цеха кертера корпус.

ХIаназаца холодильникаш дукхагIа арахеца йиш ца хулийташ хиннa испарителаш тела мехка йоккхагIа йола завод хургья цунах. ХIара шера кхо миллион совгIа — мехка ерриге арахецача цу продукце иийсси хьаней совгIа хIамаш тергьа предприяте.

ШЕРА—ИССАЗЗА ВIАШТIАРДАЬ 25 ЦIА

ХIара шера арахьарча пенашта 150 эзар квадратни метр панелаш тергья Бескудниковски керамически заводерча (Москва) кердача конвейерни лине. Укхал дукха гIишлой доакъош тоъаргда иссазза вIаштIардаь 25 цIенош хьаийра. Конвейер тIара арадуврга цхьаь шин цIенна кхоачамбаллa дола кийча керамзитобетонни пенаш.

ШОАЙЛА ХОЗАГIА КХЫ ДОАЦА АЛМАЗАШ

«Якуталмаз» яхача трестерча № 2 йолча обогатительни фабрике мастера Кононов Станислава сменах цкъа корадеш, цхьатарра хIана дац аьнна дола дукха шиi алмаз корадеъа. Геттара хозача цу кристаллех цхьанне 28-я хьи карат оа, хIаьта шоллагIча — 27 карат. «Восход-2» яха кема ситаэ лазара сийна бриллиантех цIераш техкай «Алмаз-1», «Алмаз-2» аьнна. Цу тайпара радиопозывнеш яр космонавтий П. Беляевеи А. Леоновеи.

БАРХIАГIА ГОРИЗОНТ

Азербайджане карвераэаь яьнай Кюровдаге йиъ эзар гаргга метр хIоарга тоххаме буруъ теха яьккха скважина. Кура яхача хиш лохалене эггара хьалха хьайийлача мехкдаьтто еттача кIежо дендика кхоачашдир мехкдаьттахошта дагалаьттар. Кхетанца къайллача мехкдаьтто еттача кIежо денем бийсанна 150 тонн совгIа «Iаьржа дешууш» иттаи эзараш кубометраш газ лу.

БАКТЕРИАЛЬНИ УДОБРЕНЕШ — ДIАЮВЧА ХIАМАШТА

Біаьстан шкье дIадувргдолча ялатий фуна обработка яра Белоруссе колхозаштеи совхозаштеи Нитрагин дIаяльийтара план кхоачашъяьй Минска бактериальни удобренеш заводо. Ханал хьалха кхоачашъяьй из удобренеш Российски Федераце, Казахстана, Литвай болхамашта дIалхьийтара задани.

(ТАСС).

«КОСМОСА ТУРПАЛИЙ СИЙ ДЕШ Я МОСКВА»

Космоса турпалаш П. И. Беляеви А. А. Леонови Москве йоаеш тIеIоцара хетадаь да «Космоса турпалий сий деш я Москва» яха документальни фильмай Центральни студи йоаеш дола фильм. 31-ча марта Москвай экрана тIа арадаьнна да.

Кинокадрашка оттадаьд Внуково аэропорта, партен правительствай кулгалхошка рапорт луш волча полковника Беляева, турпалий трассе — Ленински проспекте гIалла триумфаца ЦIена майдан тIа болхача космонавтий сурт. Ленте дувц ЦIена майдан тIа хиннача митингах, Йоакхача Кремлевски дворецa хиннача приемах.

Фильмана дакъехкъай космоса аренаш [illegible] Леонова хьахьекхмо йола кадраш.

(ТАСС).

120 квартира йолэ цІа хьал а даь укх шера йиьлагІча квартале эксплуатоце дІадала дезаш ба № 131 йолча гІишлой-монтажни поезда гІишлонхой. Цхьабакъда, Еровай Семенович Копуц керте латтача комплексни бригада коллективо деш дешнад июль бетта цІенош даь йистедаха. ХІанз болх беш ба мьлараш. Дика къахьегаш бригаде еш деш ба каменщик И. Семеньшев, штукатур З. Рудакова, плотник т. Шуржовецкий, миттa кхы а.

Сурта тІа: Е. Копуц керте латта бригада.

И. Пияева сурт.

В. И. Ленин ваь 95 шу дизарга

В. И. Ленина яь йоакхо бахьанце...

1920 шу. Чакхбаьлла граждански тІом кхьча мехкий интервенци. Ханъа боахам юхаметтахІоттабо йолалу къона Советски пачхьалкхе. Мехи халача хьала тІа ба. Дукха заводаш, фабрикаш, мехка берттера топливи центраш йохаеъ а хІаллак ь а я. Советски правительства а В. И. Ленина ше а чІоагІа терко ю промышленности транспорти доагорна Іалашъера.

Мохк мехкдаьтта продуктаца Іалашбеча районех цаІ хиннай Грозненски мехкдаьтта район. Мукъаькхача 1920 шера халача хьала тІа хиннай из. Йоагаьяр керда промыслаш, болх соцабаь яла йоахкаш хиннай Къьниа промыслаш, йохаь болх па беш хиннай мехкдаьтта чакхдоаха заводаш. Сийлен дехкар хиннад Грозне пролетариата хьалхашка лаьттар — ленинцача хана промыслаш боккъонца болх бо йолалийта, мехка доагор лала. Из хала хургдеа кхета а дели В. И. Ленига шоаш дахьийтача письмо тІа грозненски мехкдаьттахошка дош делар шоашта хьалхашка латта доккхараш сиха ягІа кхоачашдара пий пхоберrбац, аьнна.

1920 шера апрель бетта Грозненски мехкдаьтта промышленноста кулгалдара вІашагІъеллар мехкдаьтта Центральни управлени (ЦНУ). ЦНУ председателалла оттавир гІоргаьнна большевик-ленинец Иосиф Валетьевич Коснор. Грозненски мехкдаьттахошта доккха новкъостал дир 1920 шера 10 апреле вІашагІъоллача Кавкалски Къахьегама эвдаро.

Хьалхарча денношка дешта кхеха болабелар мехкдаьтта промыслашка болх: йоайора цІи, юхатоайора вышкаш, дІадоладир бурув деттара балхаш, топйир Грозный-Петровск (Махачкала) яха мехкдаьттапровод. Цхьабакъда, 1920 шу чакхдоллача хана а хьал во дар, бурув тохаш болх беш а 104 скважина мара яцар. Цунга хьежжа тІехьадусаш дар мехкдаьтта доаккхилгеи из чакхдоаккхилгеи. Кхоачашхилаал оборудовани, ахча, кхачан продукташ яцар.

Грозный мукъаьаьккхача дешІалаьмате воча хьала тІа хар мехкдаьтта продукташ дІаккхуьнига а, мехка заводийи фабрикийи болх юхаболийта а ца Іеш, цу гІулакха йаьхадаина новнъарле бора Грозне доаккхаш хиша мехкдаьтта вІесамдаккхара а. Цудухьа из дош массекхаза дийцар Къахьегамен Оборонан Совета, Халкъа Комиссарий Совета васеданешка. Цу гІулакха терко еш хиннаш В. И. Ленин ше а. 1920 шера апрель болалуш Къахьегамен Оборонан Совето чІоагІийир Грознера мехкдаьтта продукташ дІаккхаьара план. Из план кхоачаш миштта ю хьажар Къахьегамен Оборонан Совета хІара васедане.

1921 шера шІсалагІчеи цхьайттазагІчеи феврале, итталагІчеи ткъа шІсалагІчеи апреле Грознера мехкдаьтта дІаккхахьара дош кхы а дуош Къахьегамен Оборонан Совето. 1921 шера 14-ча апреле Грознера мехкдаьтта продукташ дІаккхуьнига сихбира машинаькъа цистернаш дІаяхха миштта нийсъю тахна Г. М. Кржижановскейи тІадуал В. И. Ленина, хІаьта цу дийнахьа В. И. Ленин председатель волаш хиннача Халкъа Комиссарий Совета васедане дийцар Грозненски мехкдаьтта промышленносто дош а.

Цу хана Грозненски мехкдаьтта промышленноста эттара а чІоагІагІа дІэрано хиннар скважинаш хьалъеш хинна хиш дар. Грозне хиннай хьалйиза 300 гарсга скважина яр. Грознерчеи Бакурчеи хьалех кхийттачул тІехьагІа В. И. Ленина Л. В. Красинаи, З. И. Дисерам И. М. Губкинаи, кхыча специалисташтеи тІадилар республика мехкдаьтта промышленность малагІча хьалв тІа я, аьнна, боккъонца йола доинеш кийчъяр. Къаьстта цун теркам тІабахийтар Л. Б. Красинеи И. М. Губкинеи записката.

Цига ше гуль материалаш яйлачул тІехьагІа В. И. Ленина инициативах 1921 шера июль бетта ЦК хьожа а яь И. Т. Смилга, М. И. Радченко, М. И. Лядов, И. М. Губкин икхе а болаш Къахьегамен Оборонан Совета комисси ера Грознеи Бакуи.

Я а еша, гІулакх дайлачул тІехьагІа, комиссе В. И. Ленига хоам бир мехкдаьтта промышленноста хьалах ньаца, Іалашмате сиха оарцагІала делаш дар мехкдаьтта промышленность десІайолалара. Цудухьа мехкдаьтта промышленность ударни группина а лоарІаш, цун мукъ сихагІа дІа-хьа хьорсболаш тІема-оперативни хьесапе а лоархІаш бола соцам тІайийцар Къахьегамен Оборонан Совето.

Грознера мехкдаьтта промышленность сихагІа юхаметтахІоттара 1921 шера аьхки В. И. Ленина еннача предложенех Къахьегамен Оборонан Совето соцам а баь «Грознефтана» эшаш йола доалол дехьара мехкдаьтта оборудовани ацара, хІаьта миштта болхлошта продовольстви кхы хилааза дарвдоана хІамаши яца а аьнна пхи миллион сом доше ахча хьожадир. 1923 шера март бетта В. И. Ленина еннача предложенех Къахьегамен Оборонан Совето ши миллион пунт мехкдаьтта продукташ ехкар доавал дехьа. Цунах хьайийца ахча грозненски промыслашта эшача хІамашта дІадахийтар. В. И. Ленина аьча йоайхонах доккха бермат даьлар: Грозне кьлаха яьлар станокаш, капаташ, мехкдаьтта насосаш, моторраш, оборудовани, кхыяраш.

Грозненски мехкдаьтта промышленность юхаметтахІоттара материальни новкъостал даь ца Іеш, В. И. Ленина партеи Советски правительстви кулгалкой ухийтар Грозне. Масала, 1923 шера Грозне баьхка хилар А. И. Микоян, М. И. Калинин. Цар моттиге кхоачашйора лениниски указанеш.

Дунен тІарча цхьаина а хІаманца нийсдо йиш йоацаш Іалашмате дукха веза грозненски мехкдаьттахошта В. И. Ленин. 1923 шера Владимир Ильич цамогаш волча хана грозненцаш чІоагІа сагота бар. Даим шакуьнгІаш хулар цунга фу хьал да-хьоагІ яхаш. 1923 шера май бетта Къьнача промыслай шоллагІча группе шийтайпара собрани хилар. Цига гулбеннараша тІайийцар: «В. И. Ленин — тха сийлен буровой мастер, дунен буржуазена хьалхацка курал а юоаха, хІаьта тхоашна Антанташа ухийтача потапта дукхьала жоп луш, оаха, горнякаша, оалларий сибате йийрача буржуазена тІагІертта къахьегарца тхоай Іиьржача «цІеца» меттахьа тохарг хилар дІалойт», аьнна.

В. И. Ленина расчетни книжкеи Горячеводскера курортни карточкеи цу каха Грозне хиннача М. И. Калинина дІаделар, сийлахь-воккхача баьччага дІале аьнна.

Советски правительства, къаьстта В. И. Ленина яь йоакхо бахьан долаш 1923 шу чакхдоаллаш Грознерча мехкдаьтта промышленносто доккхий толамаш даьхар: хьадоаккхаш а чакхдоаккхаш а дола мехкдаьтта дукхагІа хила даьлар, тІа-тІа керд-керда скважинаш болх бе йолалора, промыслашка, заводашка керда техника дІаъейоалайора, балха керда методаш юкъехудлар байкаи долаш.

Советски правительства боахка мах бир грозненций турнален къахьогама. 1924 шера 26 феврале пролетарий центрашта юкъе хьалхарчарца ЦІеча Байракха орден елар Грознена. 1924 шера 1 мае ше орден хьалцаш йоь. Мальцева берригача грознеций цІерах тешам белар Советски правительствана, Коммунистически партена орден йоккхача Курали дехаргхиларахи Ильича васкетаи лиза кхоачашдергиларахи аьнца.

Мехкдаьтта Грозне кхоачашйир шай деш. Хьалхарча пятилетке дика толамаш захаи бахьан долаш Грознена Ленина орден елар.

ХІанз коммунизмага додача деррига советски халкъаца цхьана Грознера мехкдаьттахой керда толамаш доахаш ба.

В. САНКО.
Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советерча архивни отдела воккхагІвола Іилмон болхло.

«АГИТАТОРА БЛОКНОТА» АРГІАНАРА НОМЕР

«Союзпечата» киоскашка йох каш а аьлъараьнта дІайохьийташ я КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пропагандаи агитации отдела «Агитатора блокнота» аргІанара номер (№№ 7—8).

Номер хьеллалу КПСС ЦК мартовски Пленумах болча хоамаца. Йоккха раздел я номер тІа «Беседашта йола материалаш» яхаш. Цу тІа я В. И. Ленин ваьча дийнахьа дезз 95 шу дузача денга лаьаь исторически Іилмай кандидата В. Фильника «Миллиони дегацка массаза а дийна ва» яха статья а граждански тІом лаьттача шерашкех халкъа боахам юхаметтахІотабеча хана Ильича Нохч-ГІалгІайчеи мел йоккха йоакхо яй хьахьонкхаш йолча материалий подборка а.

Кепа тоха я 1-ча Майна хетаь В. Губина «БІаьстан юхьера баргцхьоагІон цІей» яха статья. Космонавтика Дена летаь материалаш я цигга вІашагІтоха.

Номер тІа да Нохч-ГІалгІай АССР колхозхоша, совхоший болхлоша, юрта боахама специалисташа, берригача болхлоша 1965 шере тІайийца социалистически деххараш. Кепа техай парте обкома юртбоахама отдела заведующе заместитела К. Савальевай «Дика дІаюврга вай бІаьстан юхьера культураш» яха статья.

«Массово - политически балха опытацара» яхача рубрикана кІал я «Общественни хьисапе арахеш листокаш, бюллетенеш» яха Г. Олейникова статья а И. Емельянова «Гвардейский» яхача откормочни совхоза парторганизаце агитаторах Абаев Саварбинах лаьцна лаьъь «ХІаране шийгара хьокхам гойтар — боккха низ» яха корреспонденци а, кхыйола материалаш а.

Ю. ПОПОЛЯЕВ.

ТЕРКО ЕЗА ГІУЛАКХАШ

Мехкдаьтта а газови скважинашта цементировани яр уж хьалъеча эггара бехктоккхамегІа бола болх ба. Цементировани балхаш лоархІамегІа долеи эггара тІехьа кхоачашдуи балхаш да, нагахьа санна царна юкъе кхоачамбоацараш нийсделча, хьалха мел даь балхаш пайдана доацаш хул. Цу гІулакхо хьакхьоах тампонажни болх чІоагІа чоалхане хилар.

ХІанз Нохч-ГІалгІайчен мехкдаьттахоша гучадоах дукха мехкдаьтта доала моллови тІоанаш. Уж тІоанаш кІоарга да 4000—4500 метр. Цу тІоанашкара температура 110—140 градусти давлени 600—750 атмосферен я. Цу хьалашка цемента маркхал скважинерча тІоанашка Іочукхачалехьа лоаца бала тарлу, цунга хьежжа йоккха авари а хул. Цудухьа тампонажникий болх чІоагІа хала ба. Миштта йолча скважинашта цементировани еча хоин лоаца ца луш маркхалц дукхагІа ха йоакххаргйолаш керда метод балха юкъейихьай, миштта пайда эц цемента метта дІайодача кхыча материалий смесах а.

1963-ча шера октябрь беттага кхачналча тампонажни контора коллективо деш хийна балхаш скважинашта цементировани яр дао, цун декхар дацар рецептура нийсъяр, ца болх кхоачашбора ГрозНИИ болхлоша.

Цу гІулакхо чІоагІа тІехьатеттар скважинашта цемент хьахара болх, ГрозНИИ болхлоша ший хапахьа анализ яцар скважине, а тампонажни контора коллектив кхецар цементаж яра кийчо е, скважина анализ хьайийца йоллашехь а. Уж кхоачамбоацараш балха юкъера дІададхара 1963-ча шера тампонажни конторе вІашагІъеллар скважинаш чІоагІъю цех. Цеха болхлоша хьаац складашкара цемент е тампонаж яра эша кхыйола материалаш, эшаш йола рецептура хьакъоастайора. Лабораторера хьалуча рецептага хьежжа цу цехе кийчъю тампонажни смесь.

Из цех хьалйир тампонажни контора болхлоша шоай низаца. Специалисташ а боацаш, кхоачамболлаш материалаш ца хилар бахьан долаш цех болх бе дІайолаллалзар 1964-ча шера июль бутт боача хана мара. Цу хана дена хьа тампонажни маркхалашта анализ е еш болх дІаболабир цо. ХІанз атта да рецептура оттае, уж балхаш кхоачашлу нига. Тампонажни смесь кийчъяра кхы а хьалха хьалъяьлар установка, хІаьта а ди тІехьа дукхагІа эшаш хулар смесь, установка мощность эІаинга яр, цудухьа цун кхецар смесь кийчъе.

ЙоккхагІа мощность йола установка хьалъе еза ха хьатІаэттар. Тампонажни контора инженераша кийчъйир цунна лаьрхІа йола проект. ХІана дукха хІана ца оашаш хьалъяьйнай из установка, миштта болх бе дІайолалургья из. Керда лаборатори а хилча смесь кийчъе йоккха установка а хилча дерригa кхоачашхиннад ала тарлу. ХІаьта о из миштта дац.

Смесь кийчъялехьа цементи шлаки хьая еза техснабера, нигарчи болхлоша шоаш лелача 2 СМН-20 яхача бункерашка хьачуйохка еза уж. Бункераш хьалйиза езаш хул кулгашца, цу гІулакхо чІоагІа тІехьатетт смесь кийчъяра болх. Цементага хьежаш болх дІабола ца беш латта езаш хул скважинаш. Доацца аьлча ворхІ ехаьата кІиране чу бархІ тонн йода 5-6 бункер мара хьалйиза вІаштІехьдалац. Техснаба болхлоша кхоачамхилаал хьаккхаьийтац цемент. Масала, дукха ха йоацаш Эльдарово яхача № 504 йолча скважино шин дийнахьа дІайихьар 107 тонн цемент мара яцар, хІаьта Карабулакски бурув деттача конторе № 129 йолча скважине 3 дийнахьа дІайихьар 73 тонн цемент мара яцар, из хул планая лаьрхІачул кІезигагІа.

Уж бахьан долаш цехе ший хайкахьа ... мархаал. Установкага бина болх байтаи. Сменая установка кийчъбу маркхал 80—90 тонн мара бац, хІаьта нормах кийчбе белар 140—150 тонн ба.

Уж кхоачамбоацараш балха юкъера дІадахара дукха хаьнаш да, царех эггара аттагІа бар ба техснабе дуьнагІа грузчикаш хилийтар. ХІанз нигарча грузчикаш кхоачамбац. Боккха лоархІам болаш да мукь тІаботтара балхашта механизаци яр а.

Тха цехе цемент Іойоассаю механизировани хьесапе. Миштта бола вІаштІехьбаккха бова техснабе а, цул тІехьагІа сихагІа дІатІоргба болх.

В. КОГАН.
Тампонажни контора прецепцеха воккхагІвола инженер.

ПАРГІАТАРЧА ВЕНГРЕ ТКЪО ШУ

ИШТВАН ФЕЛДЕШ
«Непсабадшаг» яхача газета редколлеге член.

Ткъо шу хьалхагІа, 1945 шера 4 апреле, цІенъя Венгри мукъаьаккхар советски бІунаша. Цу хана дена хьайолэелар вай мехка вахарера керда зама. Цуя исторе чуъ хьалхагІа цІаниха а хиннадац дІадахача ткъаь шера хиннараш миссел доккхий хувцамаш.

Уздаро тІехьало яр къальарчи, капиталистически режимагара Венгре халкъага кхаьча хиннар: тІехьадиеа, ахфеодальни аграрни гІулакхаш, кІезига детІаена промышленность, дукхача вахагара къел. ТІема цІера юкъе хІалак хилар Іалашмате юкхкий рузкъаш, кІезигагІа дале а къамая дерригача рузкъах 40 процент. Столица—город Будапешта — чиъллагІа лакъа доахадь уллар; гІедьашка боалача хана гитлеровцана лелхийтадар Дунайхи Тиссахи техна дерригa тІаьш. Цхьабакъда, коммунистически парте бІубенни ІакхайхІалир: «Мохк юхаметтаоттабергба», аьнна.

Цу халача денношка вежарайхча новкъостал дир тхона Советски Эскара лоаккъоца: цар новкъосталца хана тІаьш техкар, дах Іалашбелга вІаштІехьдаьккхар.

Мехке кердача новкъа гІолла эггара хьалха даьхача гІанех цаІ бар — аграрни реформа йолаяр, цхьабарий доалалъара доккхий лаьттан юкъар. ГІайпашка яьІа белалонаш дІа а ухийташ, гІайттар ахархой, лаьтта телар цу тІа болх бераша.

Цу хана укх тайпара лозунг арахьаьхар коммунистически парте «Вай капиталисташта хьалйаш мохк, халкъа бу»! Йерригача адамашта лоор кхоачаш а деш, кердача венгерски правительства ше даккхар хьалхагІа Іалана рузкъаш, шахташ, тІехьагІе банкаш. ТІаккха, юххера а, 1949 шера общества долалхьа хьачульхкар итт сагал совгІа болх беш дах болаш йола еррига предприятеш.

Болхлой классо ший санникашца, эггара хьалха къахьегама ахархошца, цхьаннена тІехьа вож волаш Іабдала юкъера араухийтар помещикийи капиталистийи инвалаш. Керда общественни отношенеш тІайолаш йола Венгерски Халкъа Республика конституции, цун керттера закон, тІайийцар парламенто 1950 шера 20-ча августа: «...дерригa Іаьдал къахьегама халкъа да», — кхайкадера конституце.

Ши-шерагІа хиннадац венгерски лаьттаь тІара сийлахь-доккхий исторически хувцамаш, далонаш а хиннай, гІалаташ а хиннад. ІаьдалдаьккхачуятІехьагІа дукха за ялехьа партена юкъе хьахилар культ личности цун новкъост йола сектантски догматикаш. Социалистически законность телаяр, индустрализаце темпаш бокъо йоацаш чІоагІайар, юрта боахам эргабаккхара ниагІа чакдаьха гІулакхаш, вахара боарам хаина лохбар — цу дерригайеша а, цхьана лаьрхІача, мелйора болхлой классен ахархоий союз. Хьал чІоагІа халча аттар мехка чухьа, тоъал доккхий низаш ший кара делаши арахьара деча империалистически новкъостало хьаллоаттанеми вола моаттагІа халкъа дукхаллара ший уйлаш кхоачашъяр дукха мамогта гІалатех пайда эца гІойрта хиларах. Малхбузен империалисташа чІоагІа хьал а леацаш 1956 шера контрреволюционни мятеж гІоттабьча чурча реакце аьттув баьккхар партийни цьоагІо бухьяккхаро, сектантски политико, хІаьта миштта ревизионистски низий гІулакхаша а.

Тха социалистически революце хьа мел даьлараша кхерам тІаьттача цу халача денош халкъо хьалхадаьккхар сихен хьадая контрреволюци йолаь дола низаш. Хьалхача реакцена дукъала леаттабеча къонсама керте эттар керда вІашагІъелла Венгерски социалистически болхлой партии Революционни болхлой-ахархой правительстви. Деккха гІо-новкъостал дир тхона Советски Союзо социалистически лагера мехкашеи.

Контрреволюци йохаьчул тІехьагІа ниса дІайолаяьча партен правительстви политико, хьалхагІа дукхайиаъ хина боахамеи политически гІалаташ дІадахаро Іалашдир халкъа Іаьдал тамашийна чІоагІа чІоагІдепга. Цунна миштта новкъостал дир Венгрена а йоккха влияни яьча КПСС ХХ-ча съезда идеяша.

Цхьаькха боккха гІа хилар 1959—1961 шерашка юрта боахама гІулакхаш эргадахарах. Шоай мукъагІа кооперативашка бахар къальега ахархой. 1962 шера хиннача ВСРП VIII-ча съезде бегалдаьккхар: «Юрта боахама гІулакхаш социалистически наьнъаца эргадоахита чакхдаккхар бахьан долаш тха халкъа боахамe керттердараш социалистически производственни отношенеш хилар, социализма дарцаш хьалъяь дайнад тха»

Овлангара дена хийцай мехка ерригa экономика. Ткъаь шера чухь КъахьетамгІой Іаьдало детІададьхача индустриальни мехкий боарага кхоачабир Европе эггара тІехьадисача аграрни мехкех цаІ. Венгре къаман доход 3,2-за лакхъелар 1964 шера 1938 шерацa нийсбича, хІаьта 1949 шера боарамал 3-за гарта лакхъелар. Нагахьа санна тІом тхьалехьа къаман доходацара промышленноста дакъа кхоалагІча дакъал кІезига совгІа хиннадале, 1964 шера 63 процент хилар. ХІаьта промышленноста балха бола наз 19 процент мара ца хиннача метте, 31 процентага кхоачаш дукхагІа хилар.

ТІом сецачул тІехьагІа шадьаннара тха мехка каргаш хІана къадениад. Дунайна юххерча йоккха йоацача юрта лалла, нийрача Пентелейски арен тІа, хьахоттай 31 эзар саг вахаш йола керда промышленни центр — Дунауйварош. Хьалхарча социалистически города тІехьа хьахилар 25 эзар саг ваха Комло, 15 эзар саг ваха Казанцбарцика, кхыраш. Хувцаенний къаьнарча городийи юртийи юхь.

Социалистически индустриализаци чакхъяккхар бахьан долаш венгерски промышленносто арахецача продукце боарам 1949 шера хинначул а нийсбича 4,5-за лакхбеннаб, хІаьта 1938 шерана нийсбича — 6-за гарта. ХІанз тхашица хьаьи тІом болабалалехьа еш хиннача 4-за дукхагІа электроэнерги, болат — 2,8-за, чоп — 3,8-за дукхагІа. ТІом сецачул тІехьагІарча шерашка къаьстта а сиха детІаихад бедали лакха техникически культурен кІезигагІа эшаш дола машиностроене доаккъош. Геттара нийса болх беш йола тха станокаш, телефонни коммутатораш, медицински рентгено оборудовани, «Икарус» яха автобусаш, дукха кхыйола хІамаш дукхача мехкашка дика ноглеш я.

20 шера итаза совгІа дукхагІа хиннаб венгерски химически промышленноста производства боарам, сихха детІаух фармацевтически промышленность. 1949 шераца нийсйича диаза дукхагІа хиннай пйгачо промышленноста производство, 1Іаза совгІа дукхагІа хиннай кхачан производство.

БІубенна урагІбола юрта боахам. 1949 шерарчул цхьан ахазен хІана ялашар аьйна дукхагІа продукци елар цо 1963 шера. Къаьнарча режимах юкъера лаьрхІача цхьа трактор кхоачар 800 гектара, хІаьта 2,3 килограмм минеральни удобренеш — цхьан гектара. Талаж цхьа трактор кхоач хІара 90 гектар оахама, хІаьта цхьан гектара тІа тоса 65 килограмм минеральни удобренеш. Хьункъам лакхбара новкъостал дир дикагІча сортех долс ялаташ дукхагІа дІадеро: тха мехка дукхагІа даьржад «безостая», «скороспелая» яха советски кІийн сорташ, советски гидуаргий сорташ, хьаькІий тайп-тайпара гибридаш.

Дебаш латт доахаш, лакхлу цун продуктивность а. Шера юкъера лаьрхІача цхьан Іаттагара йоаккха шура 1938 шера 1.586 литр хиннача 1964 шера 2235 литрга кхоачаш дукхагІа хиннай.

Керда вахар дІадолаленнача хьалхарча денношка а деш венгерски халкъа боахам детІабара новкъостал дир Советски Союзо социалистически кхыча мехкашеи. Экономически барт-цхьоагІон гІулакхаш лелалар тхона къаьстта а лоархІаме да, хІана аьлча лаьттан чераширa йоалача хІамашта Венгри къе а я, арахьара рынок хьашт долаш йола чІоагІа детІаеиа обрабатывающи промышленность йолаш а я.

Венгре арахьарча торговий оборотах кхоъ итт процент социалистически система чухьа чакхъюл. Торговле тха эггара лоархІамегІа йола партнер я СССР. Бедал теларца венгерски халкъа боахам детІабоалабара новкъостал даь Іац Советски Союз, из юкъарчал доацаш новкъостал ду тхона йоккхий промышленний объекташ хьаьра а. Оаха СССР-ера ера, масала, Дунайски металлургически комбинатах машинаш еча Сеплифехерварски заводах эша оборудовани. ЛоархІаш боккха ба «Дружба» яхача мехкдаьтта провода. Мехкдаьтта чаккхахара Советски Союза новкъосталца хьалъеш латт Придунайски химически комбината низ бола электростанции.

Вай мехкаша шІаши гІойле йола гІулакхаш лелаеш хилар нІаьсте хьахьеккхаш дола масла да бонесташ чакхъяхара яь соглашенеш. Вешиташта бІаьхи мохк ба Венгри, цхьабакъда, уж лоала а яь юлоиин даккхаре дукха электроэнерги ю, хІаьта из тхога кхоачамболаш а яц. Цудухьа оала бонесташ СССР-е дІа а кхухьийтаи, цунна меттел алюминий ийду доагІача боаране. Из тхона аьттув болаш да, хІана аьлча Венгрерчул 20 процент кІезигагІа мах бол СССР-е боксит чакхьхІарга. Из аьттув болаш да Советски Союза а, хІана аьлча дунен рынкерчул дарегІа я цун электроэнерги, хІаьта Венгре хьакхаьча алюмини дунен рынкерча маьхех дІадеда.

Социализма мехкий Экономически вІаши юкъерча новкъостлен Совета гІулакхаша новкъостал а деш, ВНР обрабатывающи промышленноста хьацадолча доакъошка тІа-тІа дукхагІа кІоаргдуш хьайоагІа дунен халкъашта юкъера специализации кооперации. Тха парте VIII-ча съезда решене тІа белгалдоахха: «Социалистически лагерь тоаярга бола ниъ уллархІара мехко ший экономически ресурсех бизза пайда эцарга гІолла, вай детІаахара координаци ярга гІолла. Социалистически мехкий экономически барт-цхьоагІон гІулакхаш массе оагІорахьара а ниа болашагІа а ю хул, сихагІа хьалъергья вай социализми коммунизми, сихагІа хоттаргда вай капиталистически делача экономически низье».

ХьалхагІа хург ма дий аьнна тІага а ца хиина рузкъа делар Венгре халкъа керданча вахаро. Буржуазни хиннача цІаниха а кхачарш долаш ца хиина хьабе болх ца хиларш къели дІадаьнна дукха ха я. Тха мехка истори хьадоладеннача хана дена цІаниха а хІинг миссел дика баьлабан къахьегамой: дІадахача ухх тиъаь шера юкъера лаьрхІача шоаш хІана ешаш аьнна лакхъейнай белхлочун а гІулакхерча сага цхьан дезалхочун реальни доход.

30-гІа шерашка чакхдоаллаш тха мехка арадаьлар цу хиннача юрта вахар тохаш хиннача Геза Фен «ДуІан бІы» яха книжка. Автора алора: «Венгерски халкъа трагеди — цу эггара хьалха йоцала трагеди я. Къаьстта кхерамe я из тІехьон вахаро. ЗІаммига чІегилг мара доацача дерекхазски лаьттан да волча Ш. Шандора ворхІ бер да. ДоккхагІа дола шига шоай хахага хьежжа кІезиг-дукха бера сибат тІадолаш за, 12 шу даьннача йийга дозал 28,5 килограмм мара деце а. Воах берий ногаш геттара диткъанта да, хІаьта шеташ геттара йоккхий я. Эггара зІамагІа дола, цхьа шу а шу даьннача бера дегІ рахито геттара пйрчадаьнчкха, кулдукхь бІопче... ноша дола но короника чу вижа улаш».

Йоацо чІоагІа дІааьбита бар геоере гьабароша а. Волла белча пролетарей вахар кІезиг-дукха дикагІа хІр.

ДІадахараш массех иттаж шераш а лоаниш. Уаь шераш да аьина хьалу цу хана деиз, — селлара чІоагІа хувцаденний тха мехкара долла хІама!

ХІанз тха халкъо дикагІа хьег, хьалхагІа шІаикха а ца нийлъча тайпара дукха ийху ца бараташ, мебель, ел дикагІа къерд. Лакхехьа латтарий кІезигача даьлла монопели хиина культура хІана массанега а кхоачаш я, цІендена дІадахиннад йоалул-деша ца ховрга. ТІом хьалехьа хиина нийсбича дукха совгІа-эшамагІа боацаш — ворхІазза дукхагІа хиниб юкъерча школе деша багІараш студенташ.

Тха 20 шера эггара лоархІамегІара итог — къахьегача ласка уахалІено боккъонца чІоагІъяр. Мукъадовлале хьалхагІа кхайкарах ала а доагІаш оалаш дар «венгерски Іездал» аьле. ХІана аьлча цу лазаро дукха нах боабора тха: 1938 шера хІара 10 эзарех 14 саг лара тха кхайкорах. 1963 шера уж 2,6 саг мара хилар цу лазарах. Лорий дукхалга диллача хІана Советски Союз мара яц балача наха уж тхацигарчул дукхагІа кхоачаш. БелгалдоахІ да, керда Іадь бераш 1938 шерана нийсдича кхоаза кІезигагІа доин хилар. Дерригa а дІальрхІача, бехара хьалаш тоадарой ухалцІено леравой юкъера лаьрхІача саге вахаш йоакха ха 10 шу йІальхъенний.

ШоллагІча пхе шера плана, детІадахарга бодача тха вальха керда этапа, тІеххьарча шера заданей кхоачашъяр духа къахьегаш дола хІана венгерски халкъ. ВСРП VIII-ча съезде белгалъяьнна республика халкъа боахам детІаахара перспективаш: укх 20 шера промышленни производство 1960 шераца нийсйича кхаза дукхагІа хила езаш а, юртбоахама производство — 2,5-за, хІаьта къаман доход — диаза. Къахьегам мел йолча моттигашка керда котталонаш яхара, хьал-торо дІахо лаккхара, массе оагІорахьара вахар тоадара зама а хиина йоаллайлзар — иеана ца дийнахкхошта къахьегаша.

ЗІаммига мел бац социалистически мехкаша цхьан венгерски халкъо 20 шера хьабонар. Советски Эскаро тха мехк мукъабаьккхаро мушта истори бехдо оагІомаш, дІадахар ІІаьмерашта халкъа кугех даьхка гІабаш. Венгре къахьегача халкъо баьча баланачо шІаьхка а Нарг тІехьошкахь мехадоллача, тхога йишача боккъонах ала йеш я, цун истори хьадийлача паргІатдолалача шерех цо бонтІочa тайпара бизза пайда ийиаб, аьнна.

ГІИШЛОШТА—ДИКАГІЙОЛА МАТЕРИАЛАШ

Вай мехка коммунизм материальни техническа база хьалъяра доккха дакъа дІалоиц гІишлой-монтажни балхаша. ГІишлош сиха хьалъяра дикагІа аьттув болаш да дерригача гІишлой балхашта индустриализаци яр, алапеши сооружениеши вІашагІйохкара, заводехь хьалйина цар изделеш хьалйра балхий еррига процессашта механизаци яр.

Укх тІеххьарча шерашкарча балха опыто хьахьекхаш индустриализаци лра дикагІа хьал оттаду гІишлош хьалъяра балхашта сборни аьшкабетонни изделеш нийсъеноллаяро. Сборни аьшкабетонни изделех гІишлош хьалъеш хилча гІишлоний найда изделений конструкции вІашагІйохкара майда а хиле дІаотт, хІаьта деррига балхий дикал аьшкабетонни конструкцией дикалга хьежжа хул.

ГІишлош хьалъеча дерригача балхий 30 процент отделочни балхаша дІалоац. Уж балхаш кІезигагІа хилийтар дукха гІишлоний найда тІа дІакхоачаш йола аьшкабетон басар хьакхха мара ца делаш цхьан оагІорахьара шарра хила еза. Цу гІулакхо гІишлош къалъяра балхаш сихлаь ца Іеш, царга дІаболда мах дикка чухьйхьа а боахх.

Цу гІулакхе тха аьшкабетонни конструкцией завода коллектива хьалхашка бехктоккхаме декхар оттаду: заводо гІишлош хьалъеча лоаттаю конструкцеш отделочни балхаш махулла кІезигагІа де зарглолаш, дикагІеи чІоагІагІеи хила еза.

Из лоархІаме декхар кхоачашдеча завода коллективо дикка толамаш даьхад. ХІаьта а заводо арахеца продукци кхы а дикагІа хила йиш йолаш я. Каст-каста нийсалу гІишлонхошка дІакхоачаеш изделеш тІапета ца эша бетон йоаллаш «хулаш а уж цІенъеш гІишлонхой дикка хан моттигаш. Цар керттера бахьан да заводе оборудовани къаьнеи ледаргйоацача аьннеи хилар. Дукха ха а я уж ца хуцца.

ХІанз завод ший йолча торонех кепий парк хуцаш я. Укх шера торо хургья дерригача балхий 70 процент бахкаш, закхчан опалубка йоалаш де. Из бахьан долаш арахеца продукци тоъал дикагІа хургья. Цул совгІа хІанз заводе тІахьежам оттабаьб чура хара йола бетонни изделеш тІеххьара басар хьакхха мара ца долаш шаьре хургйолаш хилийтара.

1965 шера заводо арахеца йолаьй чІоагІъь конструкцеш: аьшкабетона оарцаш, гІайбаш, тховнаш тІа а нийна хІам а сиха плиташ (Іоаръаш).

Арахеца продукци дІахо а дикагІа хилийтара заводе массайолча участке, цехе специализаци еш латт, заводо арахеца изделеш ший хьайда йолча номенклатурах хургйолаш.

Заводе вІаштІехьальаккхад бетон чІоагІеи дикен хургйола гІулакх. Къонеан лоаттабу Рудоацача гІишлоний материаламий Управлене лоаттаеш йола гІуп, анта хера, бедаь дикагІа хилийтара. Арахецаш йола продукци дикагІа хилийтаро дехаль материалаш хул пошлоста тІа, лекцеш, докладаш, беседаш а, заводе болх беш я производстве дикагІйола опыт Іомаш ах шина. Заводе хьалъе лаьрхІад автоматизировани бетонно-растворни узлаш, заводо арахецаш йола аьшкабетонни изделеш дикагІа хилийтара доккха новкъостал хургда цунах.

П. ПАЛЬЧАЙ.
Грозненски ЖБК завода директор.

СТУДЕНТИЙ ИДЕЙНИ КХЕТАМ ЛАКХБАРА

Марксистско-ленински теори Iомаечa хана студенташта Iилма мировоззрени алара бахктокхаме а сийлен а декхар тIадожадалъ обществени Iилмай кафедрашна тIа. Цудукхъа Грозненски мехкдаьтта институтан КПСС истори кафедра гIерт марксизма-ленинизма классикий произведенеш, парте решенеши теоретически положенеши, революционни традицеши, коммунизм хьалъяра практически декхарашца айхха юкъаш Iомаергйолаш дешара процесс вIаштIехьъеккха.

Хьалхарча курса студенташца болх беш я тха кафедра. Цудукхъа марксистски-ленински теори шоаш Iомадара навыкаш цар кьахилийтар да тхона хьалхашка латта декхар. Юкъерча школера ВУЗ-е деша баьхна дукхагIа бола студенташ уж тайпа навыкаш йолаш хилац. Тхона хов ДIахо дешара, философи, политически экономика, Iилмай коммунизм Iомаечa хана уж тайпа навыкаш хиланза яргa цa хилар. Ерригача дешара процесса идейни боарам лакбара марксизм-ленинизм дика гIа Iомае гIертаргбола гIулакх вIаштIехьдаьнкха да тха. Цунах кхетадо доагIа дешар шоаш Iомадергдолаш цар навыкаш кьахилийтара тIехьарча гIулакхех цаI хиина ца Iеш, идейни кхетам балара икъа средство а хилар.

Укх шера кафедре дукхагIа тIахьежии хоаттабе лекцей занятей идейни чулоацама. Кафедре членашта керттера терках тIаболийт лекторо курса теоретически хардах дувцар бокъонца сaг кхетаргволаш тешаргволаш дий, Iомаеш йола материал тахканарча хенца юкъаш йий хьажара. Лекцеш кийчъеш дукха кьахьет преподавателаша. Програмана лун дола сахьаташ кIезигдаьд, студенташта хьеха еза материал ше цаийцар я. Цудукхъа кьаьвтта лоар хIам болаш да теоретически исторически материалаш майоастIара кийчъеш хьехара, факташ кIезига юкъе йоалаяро схематизмага вакхха а хIаьта уж дукхха юкъаро Iомадер тIагIолла мара кхетадергдоацача оттаве а тарлу. Цо а вокхо а лекцей идейни боарам лохбергба, кагирхой кхетам лакхбара Iаткъаргда из.

Преподавателаша эггара дукхагIа йоакхо ю семинарски занятей. ХIана аьнча лекци кийчъе атагIа да, (из преподавателах шийха тийша ха) хIаьта семинар студентий мукъа хо хиларсен уж семинарага кийчбаларгена хьежжа мара кийчъе йиш яц. Семинар еча хана хадданза дагалоаттаде деза теори истори довзара керттера хьаст болча книжкаца болх бара навыкаш студентий хьахудийтилга. Укхаза уж хьеж шоаш Iомадаьр ний са дий, дешаш дувцача юкъе дакъа лоац, ше беча практически балха, коммунистически балха ниiса нах бе, коммунистически общество хьалъеш партен халкъан беча практически балха лоархIам бе Iоналу.

Студентий семинарашка аха дукхагIа беаэм боагIаргболa формаш лех преподавателаша. Из дош цар кхетаду занятеш тайп-тайпарча приемех ярца студентий сахкетам лакхбаро общество дегIаахара закономерностaш, дерригача халкъа юкъаро декхараш кхоачашдеча дIаро советски сага бола бехктокхам кIоаргагIа кхетабара новкъостал дерга.

Кафедро хьадда беш бола болх гурба студенташа «СССР-е социализм хьалъяра ленински план чакхъяккхара тIехьара парте къовсам» яхача планах кийчъеш йолча рефератах. Преподавателаша Н. И. Литвиненкоси Л. Б. Гудантовасси оттаьь тема яр социализм хьалъярах йола В. И. Ленина керттера идеяш парте XIV-чоа XV-чоа съездий решенеш тIа гургболаш, уж кхоачашбе бaь практически бола «КПСС истори» яхача учебника тIара бовзаргболаш.

Цхьабакъда, Iомальча ерригача материало йовзийтац Нохч-ГIалгIайчене социализм хьалъяра башхалонаш. Цудукхъа рефератий тема юттаеряц материалех оттаьяр. Цо йиш хилийтар интернационализма идеяш гучаяза, революционни идеяшца луш бола кхетам лакхбе. Из материал гаргалаттар шоай даьна, ноанoна, бокхагIа болча гаршарча наза дуцаш студенташта хеарашта. Масала, студентка Г. Ф. Печенкинас «Нохч-ГIалгIайче индустриализаци яр» яхача шийя реферата тIа дувц хьалхарча пятилетке мехкдаьттан кьаьстта химически промышленность хьеш а кхаметтаоттаеш а хиннача халонех. Хьалха хиннарий хIана долаш дари вIаши нийсдаро тешавеш хьалъеххар социализм хьалъеш дакъа толамаш. Цунца ихьана студентка бедгалбаьккхар кьаьнак бодлой класс, специалистий кадраш хьахилара лоархIам. Толамца чакхъяьккхар студента В. М. Арапанянна «Коллективизаци еча юххе нохч-гIалгIай юртара вIаши дуьхал даьтта классови низам» аха реферат а. Кьамий районашкарча классови кьовсама башхалонех долча керттерча дешал совгIа, студента дийцар интернационални бувзамаш чIоагIдарах а, коллективизаци яра нохч-гIалгIай юрт кийчъеш эрсашеи украинцашеи даьча новкъосталах а.

Рефераташ студентий дешара беза тIабахийтара эггара дукхагIа къаьра форма яле а тха кхы а я цу гIулакха йола формаш. МоллагIча студентий группаца болаш ба кхы тIа эша литература дешен на новкъосташта дIадовайтен лови бола нах.

ЧоалханегIа йола форма я практически занятей метод. Йоккхача масштабех леладц оаха из метод. Студенташа дIалаьду тIом шиналгIа хьалхарча пятилетташка специалисташ ишта кийчбеш хиннаб хоиташ бокхагIчар дувцар. Ишта долча дувцарашца нийслу историкашка кхачанза дисараш а.

Програмa тIа лаьрхIачул совгIа телача дешара занятеша новкъостал лу студентий кхетам лакхбара, лакхерча школе дьехаш доли специальни Iилмаш царга кIоаргагIа Iомадара, Iилма-техника балхага боах уж.

Хьалхарча курсашка деша багIача студенташта юкъе кIезига бац марксистско-ленински теори Iомае чIоагIагIа безам бола нах.

ЦхьоалагIча курсашка деша багIача студентий хьалхара семестр дIайоала лакхерча школа дешара хьалхашта довзаш. Цудукхъа мабоаттIара бувзам хилац тха студенташца. Из баьхан да тхона лерттIа бола бувзам комсомольский кулгалхоеца лела цо луш хилар а, хIана аьнча царна дика бовзац шоай керда новкъостий. Цу хIамашка халача доалах тха хьехара гIулакх.

Студенташта кхетам балара юстара даттац КПСС истори философи кабинет а.

Студенташ марксистско-ленински идеологеи пролетарски интернационализмаи уйланца, халкъашта юкъерча доттагIаллеи уйланца кхетабара кафедра преподавателашти института общественни организацешти новкъостал деш студентий йоккха йоацача группашца дукха беседаш ю кабинета болхлоша, социалистически лагера халкъаштен кхычa мехкаштен юкъера доттагIал дегIадари чIоагI-далари хьагойтам дола документаш а литература а, изсталу, царех выставкаш ю.

Студенташа дехарах ишта йир «Африка кортагIаьаьлен ди», «Асламбек Шерипов Нохчийчен хьалхара марксист ва», «Нохч-ГIалгIайчено халкъа демократе мехкашта ду новкъостал», «Ленински кьамий политика котъалар» яха а кхыйола а выставкаш.

Кабинета болхлоша новкъостал деш, Iилман техникан тайп-тайпарча доакъошкара, лукен хьакъий вахара юкъера дика масалаш яхув студенташа. Из дара царна новкъостал кхуда кабинета дукха тайп-тайпара дола периодически литература хилара. Масала, «Химин керттера магистраль» яхача стенде гулдаьд коммунизма бала хьаьъча хими бола лоархIам бувза литература, 1958—1963 шерашка Нохч-ГIалгIайчен химически промышленносто арахийцача продукцех йола даннеш йоадаьй. Укхаза студенташта ха йиш я химически промышленносте 1964—1970 шерашка дергдар.

Кафедра преподавателаши кабинета болхлойи гIерт тха институт йисте яьнна дIавола студент лакха идейность йолаш коммунистически гIуллакхах тешаш хилийта. Цунна тIайоргдаба ба тха беррига а болх.

М. С. ЛОГИНОВА,
Л. М. ЛЫСЕНКО,
Грозненски мехкдаьтта института преподавателаш.

«Боевая подруга» яха къамаьл ду журнал чIоагIа дукха дезаденнад Советски Эскара Центральни ЦIогIа цунга ладувгIа ухараша. Цун редактора тIема ветераний Советски Комитета член, 46-ча Тамански гвардейски кхалнаькха авиационни бийсанарча бомбардировщикий полка командира заместитель хиначa С. Т. Тараненкос редколлеге членаша общественницаша, инералийн эпсарийн нехаша чIоагIа сакъердаме а йолаш цу журнала массехк выпуск кийчъяьй. Цига къамаьлаш даьд Сийлахь-боккхача Даьхен тIема доакъошхоша, лорша, коммунистически къахьегама ударникаша, писателаша, искусства мастераша. Цига цар ювц Советски Союзера а доазол дехьарча мехкашкара а политически событеш, культурни вахар, йовзийт литературан искусствaн керда произведенеш, дувц Сийлахь-боккхача Даьхен тIема шерашка советски кхалнеха ьнча ратни подвигех, машара денощца цар доахача къахьегама толамех лаьца. Журнало боккха терках тIебоккийт цхьацайолча гарнизоний кхалнаькха общественноста балха опыт йовзийтара.

Укх сурта тIа шоана гу ду журнала цхьан выпуске дакъа лоацаш хинна кхалнах, Советски Союза Турпалаш (аьрдехьара аьттехьа) 70-нoл совгIа тIема вылет яь 125-ча гвардейски кхалнаькха авиационни пикирующи бомбардировщикий полка эскадрилье штурман хинна Г. Н. Маркова, цIи хеза снайпер а Одессан Севастополен оборона турпал а йола 309 фашист кIелхаръь Л. М. Павличенко, 962 тIема вылет яь 46-ча Тамански гвардейски авиационни кхалнаькха бийсанарча бомбардировщикий полка командир хинна Н. Ф. Меклин-Кварцова.

ХIана тIема ветераний Советски комитета боккха общественни болх беш ба уж.

Н. Савиновай сурт.
ТАСС фотохроника.

СУДАН ТАХАН

КIайчен Сигала бессарчен Нила чаргIа елача салин чуераль йола Судана столица Хартум чIоагIагIа сацьнха сатийна ула. Пар-тата дика я города централъни даькъера нийса улицаш, сийнача гаьнаша хьелаьь скверш, бIаь шераш даьнача йоккхийча гаьнаша деча Iено кьайлаьккха ула Сигала бессарча Нила берда-йист.

Берда-йистагахьа хьадийрза дола президентски дворецa кораш цхьа къайле йоаза гIертача хьисане дIахьеж доккхача хина вокх бердагахьа, сайре тIаенача хана, седкъий хьисане лела а лепаш йоаг цига города-спутника Омдурмана лампаш. Нолице нарядаш чIоагIъль хилаpo а автоманкаш мIаьа а еш «дозальча» моттигашка керда хьийкхача бесарашa а дагабоххийт дуьнен общественноста теркам чIоагIа шоана тIааза йола событеш.

Бив беттал кIеззига дукхагIа мара за яьнаац, геттара чIоагIа дуIа оттарах тарра, деррига халкъа эгIаз я даха, 1958-ча шера ноябрь бетта денз цIаьнха а хунца ца луш Iаьдала шийн кара лоаттадаь тIема режим Судана политически аренера дIаьккха. Цхьабакъда, геттара дукха хIамаш хувцаденнад цу лоацача хана а.

ДIадаьккхад политически партей балха мукъа ца хуш дош алара, собранеш яра, кенийхалоша доавун уттадеш хинна чрезвычайни закон. Юхадийнъенай традиционни политически партеш, хьахиннай кердаяраш.

Дийнбеннаб болхлойи ахархойи профсоюзни йолам. Центре а моттигашка а дукха балхаш даьд мехка паччахьалихен а политически а вахара демократизаци яра дакъе Судански къулбехьен проблема — эггара ярагIчарех внутриполитически цхьа проблема — къоастаргахьа дикка гIа баьккхаб. Кийчо ем а Учредительни собранерча массане юкъарча хоржамашка. Укх шера 31-ча мартагара 21-ча апрелага даьккхад уж хоржамаш хула ди.

Внейнеполитически дакъе Судан чIоагIа тIадестай шо-шоай кьамаш шоай лоIаме хилийтара тIехьа, колониализмаи империализмаи дуьхьала Африка, ГаргарчеИ Юкъерчен Малхбоален халкъаша лоаттабу къовсам хьинаре хьалхаргахьа.

Революценен мехкан доал дела шоашта дIитIаацаш йола халкъан фронт хьа а еш, соахка 21-ча октябре демократически революци хилар баьхан делаш йиш хиннай уж деррига а де. Хьалхара фронт — профессиональни организацей Фронт — из я дег-уйла революцена делаш болча болхлой, ахархой хьехархой, лорий, юристий, правительственни учреждененшкарча гIулакхерча нахьха викалеи организаци. ШоалагIа фронт — ВIашагIкхийттача кьамаш фронт — из политически организаци я. Цунна юкъе яхай бе-башха ориентировкаш лостамаши дола еррига политически партеш.

Адамий революционни гIулакхаш эггара дукхагIа айденнача юкъагIа уж аламаш вIашкаулзар царна хьалхашка латта декхар цаI хилaрo — паха гоана йола тIема режим дIайоаккхилга, демократически паргIатонаши институташи юхаметта оттаелга, политически партей бокх гучахьа делабарга бовккхилга. Цунга хьежжа хилар хьалхарча переходни валаш йолча Хатем Эль-Халифа правительства оамал а состав а. Цунна юкъебахар коммунистически парте, эггара йоккхагIа йолча профсоюзий викалаш, прогрессивни общественни деятелаш, националисташ-патриоташ, аьттехьарча партейи судански кьулбехьени викалаш.

Правительстве дукхагIа йола моттигаш яр революци хьалхашкахьа тетта низ шоаех хулаш болча нахага — болхлоша, ахархоша, прогрессивни уйланца йолча интеллигенцега. Аьттехьарча партешкара моттигаш кIезигагIа хилар. Кердача правительства чакхдоахача гIулакхашца лар йоацаш диса йиш яцар из. Ше хьахиннача хьалхарча деношкахье а деш цу правительства чIоагIа болх боаржабир бюрократически, коррупце лазар кхийна йола паччахьалкхен аппарат хийца эргайоахкаш, политически паччахьалкхени институташта демократизаци еш. Революце хьалхара этап чакх а ьыкха, Iаьдала кертера военщика нохгIаара я кхесса, драконовски законаш дIа а даьха, революционни тIоланца болча нахa тIагIертарца министрий кабинете дIахоцихьар хувцамаш делга, цу гIулакхашта раьза йоацаш хилар чукхьара реакци.

Революционни процесс дIахо дегIаярах прогрессивни низий позицеш чIоагIъъаларга кхочуде а, цу низий хоржамашка толам бола а тарлургда, яхаш, цу дешах кхераш яр буржуазно-помещикий партеш. 1958-ча шера переворот хилалехьа хинна хоржамий законаш дIа ца доалийташ литтара тIаккхуш яр уж.

Революци чакхъьняччул тIехьагIа ши бутт баьнча, «Аль-Умма», Къаман-юнионистски парти, «Бусалба вошалий парти» яха, компрадорски буржуазе, боккхийча помещикий, горедашкарча бIаьхийча нахaха, базархой хьаштаи хьаллоаттадеш йола аьттехьара партеш дукхала аьлар дIахо революционни хувцамаш ца лайта, аьнна, цар ультиматум хьисапе дIадийхар правительствагара е отставке ялга, е, хьалхагIа лаьрхIа хиннача тайпара, 31-ча марта хоржамаш чакхдоахилга.

Халкъе хьаллоацаш хиларах тIоагIале а еш, правительства тIа ца эшаш юхатехар уж цар тIагIертадераш. Цхьан юкъагIа тIехьашка ца яьлча яланзар реакционий партеш, хIаьта а къайлагIа шоай къовсам лелабеш-м яр уж. Из къовсам шийн эггара лакхегIарча боарамга дIакхьачар хоадам болаш прогрессивни низанкахьа а яьнна профессиональни организацей Фронт дIаиттача хана. Укх шера январь бутт бекъабенначул тIехьагIа хиннача шийн конференце цу Фронто когайир социалистическа харти. Укх шера 13-ча январе харти хьакхайнайир эггара йоккхагIча профсоюзни шийн объединене — судански профсоюзий Федерацеи Судана арендаторий Союзи. Цо ерригa политически организацеш тIахьех мехка социализм оттаяра тIехьа, шоашта хьалхашка латта керттера декхар демократии социализми дола деррига низаш иккадара тIехьа къовсам лоттабара. Харте кхайкаду лаьттан кьаьсткьаьстача нахьха доалаьба хулга ца а мегийташ, лаьттан реформа чакхйоаккхилга, доалоя арахьарча нахьа капитал мехка чура араккхесилга, кхычa мехкий банкаштен компанешти национализаци елга. Цух авторашa тIахьех социалистически мехкашцара экономически сотрудничеству дегIайоалайра, кьаман промышленность дегIайоалайра.

ХIана укх сахьате цу Харте дарда тIа хьалий социалистически Харте ВIашагIкхийтта фронт. Цунна чуйолхаш я Коммунистически парти, Халкъа-демократически парти, болхлой, арендаторий, юристий, лорий, вулийи школайи хьехархой профсоюзаш а, хIаьта ишта профессиональни организацей Фронт а.

Аьттехьарча кхаь парте блок дуьхьала яьлар социалистически харте Фронтана а цун программана а. Правительства состав хувцилга а фронта викалаш цунна юкъера дIабоахилга а де гIертаж яр из блок. Укх шера февраль бетта юххе шийн низаш Хартуме тIаувза йолаелар Гезира яхача боамон, бувча районе позицеш дикка чIоагIа йолаш я, Дарфур, Сигала бесса Нил, Кордофан яхача провинцешка дына гIулакхашта тIагIолла оагIув хьаллоацаш бола нах болаш а йола «Аль-Умма».

ПIажаманца, урсашка дувлаш доацача кхыча геронаш кийча а бенна, чIоагIа хьаьрбаьнна хьувза «Ансар» яхача дына секта членаш тIабагIаш йола группанаш лела яьлар 6-ча феврале судански столица улицашка. Цу секта политически организаци я «Аль-Умма» яха парти. Цу сектана керте латт «Аль-Умма» яхача парте председатела Сидык аль-Махди воша Ахмед аль-Махди.

Цу дийнахьа а судански профсоюзий Федераце исполкоме арахькхар тIалдара правительстве дIа а яьнна, шоай реакционни правительстве оттае лерхIаш я цхьайола партеш, яхаш, хоа беш йола заявлени. Федерацe исполкоме тIайийтар йиза хьаллоацилга Халифа правительство, яхаш, йола решени.

30 эзар совгIа сaг гоградах чубеннача «Ансаровцаштех» прогрессивни уйланца болча нахах юкъе хIандIаьнна ден хург ча дий аьнна хетачул хьал тIа йолаш массехк ди даьккхар судански столица. 18-ча феврале кабинета министраша дата а ца воалаш, Халифа дIекхайкадир шийн правительства отставке йола, аьнна. ЦIий IогIоргдоалa гIулакх оттадира тIаккхуш хиларца дир яс яз, аьлар цо тIехьагIа. Судански реакцена хьалхашка яь капитуляци яр из.

20-ча феврале мехка чухь йоасаелар заводий цехаш, машиннаьккий мастерскеш, гIулакха автомашинаш телеи царна ремонт ю станцеш. Из лелаш сайпар автобусаш. 21-ча октябре хиннача революце декхараш кхоачайде могаргдоаш йола правительство вIашагIйоллилга дIадехар дукха улицашка арабаьлар Хартумеи Судана йоккхагIча кхыча горедийи болхлой. 23-ча февралага кхачалца лаьттар аьттехьарча партена хьаль хинна правительственни кризис. Кхерамаш тувсаш а къайлагIа цхьаьца тийна балхаш леладеш а аьттехьарча партена тIагIерталора кердача правительстве шоаш дукхагIа хулийтилга а болхлойи ахархойи профсоюзаш цига даьхa лапара йолча бокъонах йоахилга а.

23-ча феврале вIашагIъелаар аьттехьара барии дукхагIа юкъе бола правительство. Керттера министерски посташ шоашта юкъе дIайийкьар «Аль-Умма», Кьаман-юнионистски парте, «Бусалба вошалий парте». Цоашта ении йиъ моттиг хьа цо ицаш Iийра Халкъа-демократически партеи коммунистически партеи. ДукхагIа йола моттигаш реакционерашка йолаши болхлойи ахархойи викалаш юкъе боацаши йолча правительстве дакъа лаца безам бац шоай, аьнна, дIакхайкадир цар.

Кердача правительствана дуьхьала беррига мехка гIолла хинна демонстрацеш хьал ца оттийташ полице лелхайир. Демонстранташта юкъера цхьаболa нах лийцаб. Судански профсоюзий Федерацеи еррига ахархой организацеи шийна чухь вIашагIа а тохаш февраль бутт юкъе бахалехьа хьаьча ахархой Массане юкъарча союзеи хьалхе а дIакхайкалаьд, нагахьа сайна из революценни къахъа тIара йоале, контрреволюцена революцена новкъостал деш ца хуле, е Судана тIагIоллаь Къулбехьарча Араве яха английски самолетанта ше мукъа лойе, — тIаккха хIаннара правительство дIаяккхара тIакхуш хургба болхлойи ахархойи, аьнна.

ХIана а чIоагIа кхохкадена, за мехкара хьал. Халкъо хьаллоацаш яц керда правительство. Цунна дуьхьала а социалистически Харте ВIашагIкхийтта фронт. Цхьанне а низа тIех ба ала йиш йоацаш оттал революценен реакценен юкъера гIулакх. Я ма а е вож а оагIув шийха кхоачамболаш бIубол аш яц, хоржамаш лилалча-м мукхана а, Iаьдал шийна дIакаралаца.

ХIана эттача хьалах доал кхы шоашка ца хилар кхеталеш ба аьттехьара бараш. ХIана укх сахьате Iаьдал «Аль-Умма» яхача парте дIалаьцача раьза хургьяцар еррига а кхыйола партеш, цунах дикка йоалургьяр хоржамашкара цун позицеш. Судански къулбехьена къайлабоседа оагIонгахьара кердача репрессей кхераш лоаттабар «Аль-Умма» Iаьдал дIалаьцарах, хIаьта цу тайпара хьал эттача юха а доанаш ца хилча даргдацар цу районе, кхераш вIалл оттадергдар хоржамаш а деррига мехкара гIулакхаш а.

Прогресса низаш сайна, реакце низаш а тIагулдара процесс чIогIа сихъенна латт мехка. Генеральни доина хьисапе, деррига а къоастадеш хургда массане юкъара хоржамаш, уж хоржамаш чакхдаларга хьежжа хургба Африка центре лоархIамера стратегически моттиг а лоацаш улла из боккха мохк дIахо дегIахара йиьхьа беш бола къоастам.

Е. КОВТУНЕНКО.
(ТАСС).

КОЛХОЗА АГРОНОМ

«Коммунизмага бода никъ» яхача Шелковской колхоза керттера агроном Ляпунова Зинаида Яковлевна нагахьа нийслуш яц колхоза конторе. ДукхагIа йолча хана из хул тракторни бригаде, мастерскешка, дIаяхаш дола фу долча складашка, кхашка, хкашка хий декха сангараш цIенъеш нах боахкача, агрокружока занятешка.

Воккха боахам ба «Коммунизмага бода никъ» яха колхоз. Цунна чуйоагIаш я ши станица, дукха ха йоацаш хинна ши колхоз. Укхаза оахаш, дIадуваш, пайда эцаш дола латташ кIезига дац; лоадама хIама ца ашаш шиъ ахн эзар гектар гурахьа юв культураш, эзар гаргга гектар бIаьсти юв культураш, цул совгIа хомсий бешамаш, колхоза огород. Массанахьа а эшача хана тIакховчаш, боагIаш бола хьехам луш я агроном Зинаида Яковлевна Лапунова.

Лоадме дац-кха, аьнна, хеталур а тIехьа, боахамера цхьаккха а хIама дисац агронома бIарг тIа ца отташ. Вешта, цунна хетачох-м, лоадаме доацаш хIама да а дац кхашкарча балхашца. Долла хIама а керттерех эшаш да, эIамигадар а доккхадар а. Хьаьцаргья вай хIа а хьажкIаш дIаюош йола селка. Нагахьа сайна механизатор йоакхо йоцаш хиларах е цунна из ца харох фийгаш чаккдуолийташ йола селка аппарат лерттIа вIаштIехъьяьккханза йоллашехьа а агрономо из агрегат болх бе йолалийтача, цун балхах бокъонца брак хургья, ялат дIа ца дуьш йовкъаш йоаххийсаргья, чудIахьаш дола ялат кIезигагIа хургда.

Цу тайпара хIама цIаьнха а хулийтаргдац Зинаида Яковлевнас, из новкъостал ца деш Iергьяц механизатора селка лерттIа болх бергболаш вIаштIехъьяккхара.

Цудухьа дIайийна культураш, кхьестта а гурахьа юв культураш шерра-шера дика хьувкъ колхозе. ДуршагIа хIара гектара тIара 22 центнер гурахьа дийна кIа даьккхар колхозе. Гурахьа йийнача культураш дика доацача тайпара дера боахкаре цу: бIаьсти гайна а хьаьр, шийла а яр, аха дIайхеи декъеи а дера. ХIаьта а хIара гектара тIара 21 центнер ялат, 164 центнер бьаьца дараш, 104 центнер комеаш яьккхар колхозо, планови заданеш дикка тIехкхоачаш а еш.

Уж толамаш ши-шегIа хьахиннадац. Колхозе шерагара шерага лаьттанцарча балхий культура лаккъяр бахьан долаш, минеральни, органически удобренеш эшшача боараме а нийса а лаьттанга дIакхачийтар бахьан долаш, хин декхаш хиларах, лаьттанцара балхаш тоадеш хилар бахьан долаш вIаштIехьдаьлар колхоза къахьегамхой уж толамаш даха.

Закони хьисапе чIоагIа лелаю агронома Ляпуновас цхьа бокъо — дIаелехьа хий а дилла мара е гурахьа юраш а е бIаьсти юраш а культураш дIа ца йийтар. Цудухьа соакка гурахьеи укх шера бIаьстии колхозе хий дилла лаьтта 3,5 эзар гектар да, царех гурахьа культураш дIайийна лаьтта — 2,7 эзар гектар. Гурахьа культураш дIайийнача а бIаьсти дIаюргйолча а лаьттанга дIакхачийтай 1,5 эзар центнер минеральни 4 эзар центнер органически удобренеш.

Дизза кхетадеш да цу дерригача гIулакхашца колхоза агрономо доккха дакъа лаьца хилар. Лаьттанцарча балхий культура лаккъярца Iалашамате чIоагIа хьаштдолаш ше хилараш совнагIа, цо цу гIулакха шийна генахьа хьалъоттабаьб чIоагIа хьисап долаш а тIехьале дика хургьяр фу хови а бола дукхха ахархой. Цар даиман уйлаш а ю дукха къа а хьет колхоза лаьттан хIара гектар дукхагIа беркат хьадаргдолча тайпара делаяра. Цар дика кхетаду ахархочун керттера гана лаьтта хилар.

Агронома хьалхаленца колхозе хьаьйй семенной участкаш. Дукхача хана дена районе дIаде могадаьн дика хьувкъаши дола фу тоссаш мара дIадец укхаза ка йола ялаташ.

Дукха ха я шийн беррига кхетамеи низи тIа а бахийта Зинаида Яковлевна цу колхозе болх беш йола. Цу юкъагIа дукха хIамаш хувцаденнад колхозе: дIадаьннад кхашкара оасар, цхьан ахаллеи лакхденнад хьувкъамаш. Ишта да агронома балхах даьнна беркат.

Агронома балхаш чIоагIа сиденна ха я хIана хьаэттар. ДIаболабеннаб семилетка тIехьарча шера лаккхара хьувкъамаш дахар дукхьа доаттабеш бола къовсам. Доккха декхар да колхозхоша шоашта хьалхашка оттадаьр — гурахьа культураш дIайийнача лаьттах хIара гектара тIара 23 центнер ялат доаккхилга. Из декхар сийленца кхоачаш дерга.

Е. ФАРНИЕВА.

ДИКА ДIАБОЛАБЕННАБ

ХIана мара дIадоладаь деце а, дукха балхаш даьд кхашка Сунженски района «Коммунизмага бода никъ» яхача колхоза механизатораша. ХIана ца эшаш деррига лаьтта тIоадал хIакъайлай, дIайийна йоалаш лаьтт хьалха дIаюв культураш: горох, бьаьца ддараш.

Ялатийне хьажкIаш дIае лаьрхIача 390 гектара тIа миххa баьккхаб. Минеральни яраш йоацаш 14 эзар тонн органически удобренеш тайсай кхашка. Хиш декка йиш йолча 3200 гектар лаьттан дукхагIдолча дакъа тIа Iана замалахье а хиш зейхкад.

М. ХАНОЕВ.

ЦАРНА КЪАХЬЕГАМ ДУКХА БЕЗА

Ялх дIаде хьожадьр деррига а 19 гектар лаьтта дар. Фу дича, мишта дIаде, дукхагIа хьувкъам мишта чуэцаргба — уж уйлаш яр Ачхой-Мартана юкъерча школа дешархой производственни бригадана дагалаьттараш. Хинна гIалаташ кхы дувлийтаргдоацаш соахка хьувкъам чуийначул тIехьагIа школе вIашагIъехкар юртбоахама культурашта гIулакх мишта де деза, районе дикагIа болча хьажкIаш, шекара свекла кхеевий опыт Iомае лаьрхIа йола кружокаш. Соахка 48 гектар лаьттан тIа хьажкIаш, 4 гектара тIа шекара свекла дIайийра. Лаьтта аьха а аьха хьаделар «Лермонтовский» совхозе. Деррига балхаш кулгаца дир дешархоша, къаьстта хала дар оасар де. ХIаьта а шоаш дешна дош кхоачашдир дешархоша — хIара гектара тIара 40 центнер фуаьльха хьажкIаши 190 центнер шекара свеклан чуийцар.

Кхыча тайпара да укх шера гIулакх. 75 дешархочох латтача дешархой производственни бригадана тIачIоагIдаьр 42 гектар лаьтта ю. Цхьабакъда, из дIале шоай деза дешархой. Цудухьа бIарча Iан тракторш (уж тха шиъ я) Iомаеш, агротехнически бокъонаш Iомаеш хилар дешархой. Деррига лаьтта хий дилла дезаш дар. Хьатте а хий дилаь, лаьтта аьха баьннаб дешархой. ВорхI звенона дийкъа а дийкъа ворхI дакъа даьд дерригача лаьттах. Цига дIаюргья тайп-тайпара культураш — хьажкIаш, шекара свекла, кабуц, помидораш. Бригадана чубоагIа 8—10 классашкара дукхагIа бола дешархой, хIаьта цун керте латт 10-ча класса дешархо Сиванкиев Рамзан. Ара кхашка хьалий дика стан, дIайха хIама эза йиш хургья дешархой — хьалий дика кухни.

Ш. МУКАЕВ.
Ачхой-Мартана юкъерча школа производственни дешара завуч.

Укх шера хьалхарча квартала план 22 марта кхоачайир Грозненски вагонни депо проварочни цеха коллективо. Цу кварталах коллективо итт эзар ахк бIаь сом ахча кходаьд, къахьегама оасарле 107,4 процентага кхоачаш лакхъяьй, балхага дIабода мах 9,2 процент лоцбаьб.

Цеха сменашта юкъе хьалха латт Овсянников Иван Захаровича кулгалдеча смена коллектив. Смена болхлоша март бетта план ханал 4 ди хьалха кхоачашъяьй, хIаьта бил бетта план а хенал 10 ди хьалха, 20 апреле, кхоачашъе дош а дейнад цар. Иван Захаровича смена коллектива юкъе белгалбаьнна дика къахьегам ба коммунистически къахьегама ударникаш: слесарь Шеталов Николай, цистернаш юлаш бола Ичаев Хьусейни, Ф. Кобзеви, кхыбараш. Ичаев Хьусейн общественни болх а дика беш ва, смена профгруппорг хержав из. Укх шера 11 рационализаторски предложени балха юкъейоалайий сменацарча рационализатораша.

Рационализаторски предложени кийчъеча хана инициатива цхьане дIайолаю, бакъда, еррига смена дакъа лоац из кхоачаш дIа а кхоачаш балха юкъейоалаеча.

Смена коллективо доаха телашаш ши-шегIа хулаш хIама дац. Дийнахьа болх дIабалабалельа хьалхагIа сменацарча хIара болхлочо дIабовзийт цу дийнахьа бе беза болх. Бакъда ди чакхдаьлча кхоана бе безача балха план оттаю. Цул совгIа, дика лелабу агитмассови болх а. Декъъийна сакъоIача хана а планерке а газеташи журналаши деш массаненa дIа а хоаш.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) мастер И. Овсянников, Хь. Ичаев, Ф. Кобзев.

Н. Плиева сурт.

МАЛАГІЧА КАЛЕНДАРАХ ВАХАРГВА

Шера масса ю да? Віала уйла а ца ом шу хаттара жоп луьрга волагіча дешархочо: 365 е 366. Тіаккха гіалат а варгва. Уж жал листаш йоахкаш хул календарах, хіьта маьлха шу 365 ди-буйса йаьха хул, цул совгіа 5 сахьати, 48 минути, 46,1 секунди а йолаш. Цудуьна йиш яц бокъонца нийса календарь хьаде.

Календара исторе ваарш шераш тіехьашкахьа юхадут вай. Дуккхаш-ха хьаболабеннача наха а зийна хиннад дин буйсен, иштта шера ханаш а хуьцалуш хилар, хіьта дашо латтача Іалама шу ритмаца дійтайна а хиннаб уж. Лаьтта леладара гіуллакх дегіаденача хана, біаьсти хьагіа-мана йоагіаргъа хьалххагіе а ханаа дапзар, гота йоаллараш ялтаи дійлеран къалхдагіе а кийчо яр духьа. Иштача гіуллакхашта нийсар календарь, дени буйсаши лоархіам нийса балга. Ма атта хиннадацар из делкар!

Къаьнарча культура мехкашка — Египте, Месопотаме, Инде, Китае — хіара шера хий дукхагіа ахарах тийна хиннад хьувкъамаш. Массанена аттагіа дар шо-шоай аргіагіа поаза іаьржа доагіача хина юкъе масса дибуйса дол лоархіаш. Цига повкъостала ера сигалара счетчик, вай массаара лаькъахо — бутт. Цо масса за а цхьатара, массаза а даррагіа хувш ший юхь. Жрецаша даьхача «буйсанарча маьлха» замаша къахьекхар, керда бутт цкъа хьахкича дена поллагіа хьакиллаша йолча — хана 29,5 ди-буйса доаллай хилар, хіьта цхьан біаьстангара вокх - біаьстанга кхаччалца 12-за керда бутт хьахулаш хилар. Иштта хьахилар 354 денах латта къаьнара бетта календарь (29 а 30 ди долаш 12 бутт) — маьлха шерал 11 ди воацагіа.

Цу хана а гуш дар бетта календарь нийса ца хилар. Шера ханаш хуьцалар-м беттагара а доацаш Маьлхагара хулаш ма дий. Сигалара шийтта бутт дійбоалаш хиннаб, хіьта дар дотдоахаш хиина хий доагіаш хиннадац. Тіаккха хана йоахалла бетта календара тіа 13-гіа бутт тіабетта болабеннаб нах, календарь іаьржа хиш ухача ханага дійкхоачадар а хіьта мадарра вьлча маьлха шераца нийсдар а духьа. Цу тайпара бетта-маьлха календарь хилар бетта календарах. Цхьабакъда, тоадаьчул тіехьагіа а хилансар из бокъонца нийса.

Эггара чоалхалнегіем аттагіен, бетта фазех тийша хіама доацаш дола, адамий исторе чуть эггара хьалхара маьлха календарь хьадаьд Египте 6 эзар шу хьалхагіа. Из латтар хіара беттаца 30 ди долча 12 беттахи шу чакхдоаллаш кхы а тіатохача 5 денахи. Високоси шера тіатохаш хьалагіа ди а долаш дола из календарь вай денашка кхаччалца леладеш да къаьнарча египтиний тіехьенашка — кераста ды пхайкабеча контхашка, хіьта иштта Эфиопе а.

Халахете а, Европе даьржар цул халагіа дола юлиански, хіьта тіехьагіо — деной дукхалга диллача тайп-тайпара беттаи а долаш дола григориански календарь. Гаргарчеи Юкъерчеи Малхбоалерча бусалба наьха мехкашка вай деношка хьахкаччалца дахаш да къаьнара бетта календарь.

Дын ислама ларда еллача Мухьаммада дынах тешараштта геттара чіоагіа дийхкад сигаларча 12 бетта кхойтталагіа бутт тіатохига. Цу гіуллакхо ислам лелабераш кхы а духхагіа хийра баьхар кхыча дынах бараштта.

Мухьаммада хьехамах хіара бутт дійболалу сигала керда хьахиначча Бетта сурт иштъа гучадаьнача сарахьа дена. Сигаларча Бетта календарацарча юххьанцарчеи вокх четки мел доапачеп беттаика 30 ди да, хіьта вокх юхедисарашна — 29, дерригаша а 354 ди хул — маьлха шерарчул 11 ди кіезигагіа. Юххера а хур фуд?

Нагахьа санна шу біаьстан юхье, масала, вай календарах 21-ча марте дійдолалуш хилча, шоллагіа доагіа керда шу 10-ча марта долалургда, хіьта цул тіехьагіа кхы а вокхі шу даьлча, іа долалуча ханага кхоачаш хьалха доагіаргда из — 25-ча декабре. Сезони беттаи — іаи, біаьстан, ахкап, гуйран — віалла ха а дац цу календараци, хіьта шу доладалар біаьстангара іанга доал, тіаккха — гуйранга, ахканга а даьле, 32—33 шу даьннача гіолла юха а біаьстанга доал. Сов сиха лелаш 32 григориански шера 33 ший шу дагар де кхув цул.

Бусулба іаьдалах оттадаьча календарах ха лоархіаш хьайоагіа Мухьаммад Маккара Мадапа вахача (хиджра) шера хьалхарча дийнахьа дена (юлиански календарах из ди нийсалу 622 шера кхоана 16-гіа июль за яхаш тховсара). Карара шу хиджра 1384 шу лоархі бусалба наха. 1-ча мае кхаччалца хургда из (григориански календарах), хіьта 2-ча мае дена 1385 шу долалу.

Сигаларча бетта хиджра календарь леладу Алжире, Иордане, Ираке, Йемене, Кувайте, Ливане, Ливе, Марокко, ОАР-е, Саудовски Араве, Сире, Судане Тунисе бусалба наьха кхыча мехкашка. Цхьабакъда, царех юкъ-юкъерча мехкашка цхьанцайолча башхалонаца белгалдоалаш да из (бетташка денош тайп-тайпара хиларца високоси шераш хиларца, иштта кхы дійхо а), цу гіуллакхо, бакъдар аьлча, кхы а халагіа хулийт цхьан событешта датировка а.

Сигаларча бетта календарал совгіа, Турце, Иране, Афганистане, цхьанцадолча кхыча мехкашка вагонаца чіоагіаль леладеш кхы цхьаькха маьлха хиджра календарь а да 365 денах е високоси шера 366 денах латташ. Юххьанца дена лоархіаш йола ха цу календарах а юлиански календара 622 шера дена хьайоагіа, цхьабакъда, 16 июле дена а лоархіаш, біаьстан юхье малх шіара баьнача деношка дена — 20, 21 е 22 марта. Зама хьайолара юкъерча цу башхалоно ше а халагіа хулийт датировка, маьлха календарь бетта календарал 11 ди дійаьхагіа хиларах хіьта а. Масала, 1965 шу маьлха хиджрах 1344 шу лоархі (21-ча марта дена).

1925 шера керда маьлха календарь доладир Иране. Цу тіа а, къаьнарча іаьдалах санна, біаьстан юхье малх шіара боалача денгара дійдолалу шу, хіьта ха лоархіаш хьайоагіа хиджра шера дена (вай замаш 622-гіа шу).

Сигаларча беттен маьлхен хиджра календарал совнагіа, Турце, Иране, Афганистане а иштта пайда эц григориански календарах. Турце цу календарах дезду Керда шу: къам ший доіаме даьна ди, кхыдола граждански ціейш.

Малхбоален мехкашка календарон системаш бе-бе хилар дуьзадеина ба дын чуть деза лоархіача цієйнаица, мархашца, іаьдалашца, традицешца. Инде, масала, сел дукха ха йоацаш а тіехьа 30 совгіа тайп-тайпара календараш дар. Тайп-тайпарча деношка дійдолалора шу, цхьан денош цхьатара дацар, тайп-тайпарча замаех лоархіаш хьайоагіар ха. Цу доллача хіамаша новкъарле йора бошхана мехка халкъаш кхотадара, белгалйоахар хьамап башхалонаши ластови пережиткаши. 1957 шера дерригача пачхьалкхене цаі хургдолаш календарь арадаьккхар Инде правительства. Шу дійдолалу біаьстан юхье малх шіара баьнача шоллагіча дийнахьа дена, ха лоархіаш хьайоагіа Сака заманга дена — вай замаш 78 шера дена.

Эггара чоалхапегіа дарех наі — Израила пачхьалкхен бетта-маьлха календарь оттадаьд 2300 гаргга шу хьалхагіа. Цуя сигалара бетташ маьлха шераца нийсду геттара чоалдалерча системах 13-гіа бутт тіатохарца; боарамера шераш 353 денгара 355 денга кхаччалца денош долаш, хіьта високоси (13 беттах латтар) — 385 денга кхаччалца денош долаш да. Шу дійдолалу тишри яхача гуйран беттагара (сентябрь е октябрь — вай календарах), хіьта ха лоархіаш хьайоагіа даьлах тешача жугаташа вай зама хьайоллалале хьалхагіарча 3761 шера 7-гіа октябрь лоархіаш йолча «дуне кхоллачал» хана дена.

Іилмахоша дукхаза а проекташ тийнпай дерригача мехкашка цхьатарра леладе йиш хургйолаш хіаназара григориански календарь тоадара. Дерригдуней календара Дуней хьалкъашта юкъерча ассоциаце оттаяь цу тайпарча проектех цаі ООН-а секретариате дерригача пачхьалкхенашка дійдхьийтар. Цхьабакъда, календара проблема къоастаярга дійнхаьчадац гіуллакх хіанз а...

26 марта арадаьнначо «НОВОЕ ВРЕМЯ» яхача № 13 йолча журнала тіара.

«СОВЕТСКАЯ РОССИЯ» ЯХА ИЗДАТЕЛЬСТВО—КОТАЛОН ДЕНГА

Немецко - фашистски захватчикашца тіом латтача хано советски халкъа нарагіаьина деналера сийлахь-доккхий гіуллакхаш дуьцаш кіезига лаьдьац романаш, поэмаш, мемуараш. Коталон 20 шу дузача денга цунаха а нерда произведенеш кхоачаргья книгаш дешаршка.

Чіоагіа уйла тіаоза, пайдаера книгаш юкъедоагіаш я «Советская Россия» яхача издательства тематически план. Гой ераш да 1965-ча шера май бутт хьахулаш цо арадоаккхаргдола масееха книжка.

«Нана-м хіанз а хьекаш я...» Иштта я ший романах ивановски писатела П. Суреева тилла ціи Сийлахь-боккхача Дай-мехка тіема эггара халагіча, іоткъамегіарча юкъах хетадаь да из. Дийнар тешеш ше маларра хьадувца віаццтіехьдаьннад автора вай советски наьха къонахчал, денал, чіоагіал, хіара советски сага дега тіа, цІаккха дІа а баргбоацаш, нийсхоп гіулаьх нотдаргхиларах чіоагіа тешам хиннилга. Дукха нах ба книжка тіа буцараш. Цу тіа я денал долча эрсий тіемахой кхалаш а, моллагіа йолча кхалсага, салтечун наьна кхел а.

Ала а доагіаш советски халкъа турпала гіулакхий цІаккха а кіоргда ца деш лар йоахар оалаш волча цІи хезача писатела С. С. Смирнова керда книжка «Боккхача тіем тіа хиннараш» яхаш да. Авторо цунна юкъе дахийтад советски наьха самала хоалахи сина чіоагіалхи дола документальни дувцараш. Уж дийшачоа бовзаргба 1942-ча шера Керченски каменоломней оборона турпалаш, итальянски сопротивлене дакъа лоацаш хиина эрсий, довзаргда хіанз цхьан латвийски совхоза директор волча, майора А. И. Павлова нарагіийна турпала гіулакхаш. Ше фашистски плене воллашехьа а цу халача хьале советски тіемахошта госпиталь віаштіехьъяккха мегача московски юриста Леонид Силина хеталь я «Лора Силина госпиталь» яха зіамига документальни повесть. Кіезига яц йоіа-фордахочоа, Азовски Дунайски флотилей турпала Катя Михайловайна хеталь оагіош а. Хіанз Москвана юххерча Электросталь яхача городе болх беш я лор Екатерина Илларионовна Демина (Михайлова). С. С. Смирнова книжкана иштта юкъедахаз Севастополерча Константиновски равелина оборона хьакъехьара, тіем тіа эггара хьалха самолетана самолет тіатохара хьакхьехьара дувцараш а.

«Эггара гаьнагіара берд» яхаш я писатела А. Злобина арайоаккхаш йола повесть. Хала декхар дар кхоачашде дезаш вай шин батальона тіадешар. Царга приказ кхаьчар ша тіа гіолла іамал дехьа а яйле, моастагіий тіабола берд хьа а лаьце, царна тіо-ияъ а машинник, а хоадабе, аьнна. Гіетта а гіетташ цхьайттазза атакаш йир батальонаша, дукха нах боабир царцара, цхьабакъда, цар кхоачашдир приказех шоашта тіадилла декхар, цуна іалашдир кхычахьара беш бола тіагіортам дика хамаькхал а долаш чакхбалга.

Моастагіий дІа а баьхка вай наьналатта паргіата доаккхилга чакхдаьначул тіехьагіа Корперча мехкий латташ тіа баьлар советски салтий, цу мехкашкара халкъаш а фашистски низ-іотъамах мукъадахар духьа. «Буди хьогаш я» — иштта-аьнна Венгри мукъайоаккхаш даьча тіемашка зийнараш ларде а лаьца ше даьча йоазонех тіема корреспондента К. Токарева.

Норвеге моллагіа болча наха, фашизмана духьала хьинаре къовсам лоаттабаьча наха хетальй журналиста А. Лазебникова ший «Нарвикера кіаьни» яха повесть. Тіема пленашка біаь гаргга советски саг кіаллара вовкха віаштіехьдаьлла деннал доли норвенски школьник ва цу тіа дувцар. Дукха ха яьккхай цо, хіара дена хіанакхахьац аьнна, царна баа кхача тіадувха дійхь бараркъаш, Советски информбюро сводкай хьахъехьа керда хабараш кхуьйлаш. Цкъа цу кіаьнка тіема пленашна ходи бе кхийра, шо доаде шийчлуш ба фашисташ, аьнна.

Тіема хьалхара ди доазон тіан цуна гаьнарчи гарнизонех, столицех районни городокех, бохлочун становех, пачхьалкхен дентела кабинетех. Тіема тіехьара ди моастагіочох цієндаьча вай хьамсарча латтен уж мукъадоахаш вола саг а хиина советски тіемахо кхача кхыча мехкий кхаькалийн.

...Из долла хіана хьадувцаргда «Хьалхара ди, тіехьара ди» яхача сборнико. К. Симонова, С. С. Смирнова, И. Лапина, Е. Воробьева, кхыча писателий дувцарехи очеркехи оттадаь да из книжка.

Иван РОДИЧЕВ. (АПН).

Кхерамерча шув йиисте

Къулба-Малхбоален Азера агресси дІахо шерьеши кіоаргьеши да США довл ду гіозараш. Президента пурамах Вьетнама Демократически Республикана чуетта бомбаш 19-ча параллелал дехьа яьнай, хіьта американски къулбехьенвьетнамкий давице каст-каста налеташ ю. Хіара дена хіана еттал аьнна бомбаш чуетт Лаосе ю. Хіара дена хіана еттал аьнна бомбаш чуетт Лаосе территорена. Хіанз дувцаи уж тайна налеташ ДРВ-ера Лаосе гіола Къулбехьен Вьетнаме кхухьа тіема тіирс юкъахбоккха гіертаи ю яхаш. Тіа-тіа дукхагіа гучалуьюкъаабоккха гіертаи ю яхаш. Тіа-тіа дукхагіа гучалуш латт Лаоса территорена чуетташ йола бомбаш Патет-Лао патриотически низашта духьала къовсам лоаттабеш бола заоткаски дентелаш хьаллацар духьа еттал хилар. Цу тайпара, тіом дІа ца хьувш США-е къулбехьенвьетнамски халкъа духьала леладу гіуллакхаш тіатіа дукхагіа Индокитайски ахгіайрен мехкий чурча гіулакхашта юкъе гіертора формехьа дерзаш латт.

Агресси иштта шерлу дІа ца хьувш Къулбехьен Вьетнаме болабаьча тіема юкъе кхоалагіа пачхьалкхенаш тіема-политически гіуллакхашта віашагіхкийттача Штатий мукъах бола США союзникаш а мехкаш чуозара чотах а. ДРВ-енеи Лаосан бомбаш чуетташ йола американски самолеташ Къулбехьен Вьетнамерча На-Дянг яхача аэродромера гіийтта ца іеш, американски 7-ча флота авианосций самолеташ гіеттача майдаш тіара гіийтта ца іеш, Таиланда аэродромашкара а гіетт. Шиэзар къулбехьенкорейски салте кхоачаш къулбехьенвьетнамски партизана іавесса а валалехьа, біарча гіашлой дивизи Къулбехьен Вьетнаме кхийтара хьакъехьа къулбехьенкорейски тіема министраца переговораш йолайир Сайгонерча США посола инарала Тэйлора. Американски эскарцара кхы а йоккхагіа соединенеш йохийтаргъя яхаш хьахозаш хабараш да.

Агресси кіоаргъю нах боабергболаш мел йола средстваш тіема юкъе яхара чотах. Вашингтоне официально дерий дала американски фецарча низаша напалмах, фосфорни бомбаех, юххера а, дохьаж доаллача веществаех пайда эцаш хилара. Цу юкъе гіола американски военщини вхь хетац нах къиза боабеча средстваша боаберапш малаш ба дувна а. Пентагона визало аьнначох, фосфорни бомбаш «дика я» цар іалаьмате дукха кислород дІа а эзе, кхьиеттел бомба нихача моттига гаьнна бола нах а боабеш хилараш. Кхетадеш да цу ерригача средстваех боараш эггара хьалхарча аргіанна маьрша нах хилар, цу даькъе боккхий нах, кхалнах, бераш а долаш.

Гучадаьннад, дохьаж доалла веществаш еттара кхыметтел главнокомандующи волча президентагара мукъа а ошаш ца хилар. Хіаьта хоьш ма дий, ер біаьшере йоалуча юххье Гааге хиннача конференце тіанийцача дунен халкъашта юкъерча конвенце уж веществаш етта йиш йоацаш йийхка хилар. Дохьаж доаллача веществаех пайда эцарах дола дош дІаденнад, шоашта юкъе Барех Голлуотера тіехьа латта хьарбаьннараш кіезига боаллаш болча моттигерча командующей лоіамах хургдолаш. Шоаш леладу гіуллакхаш бакъде гіерташ Пентагона доал дераша дуьц, шоаш еттараш США забастовщикашта, демонстранташта, поллагіаш бале а, американски полицена порядок теххаю аьнна хеташ бараштта духьала етта «могаль» біаргех хий ухийта газаш мара дац яхаш. Шоаш леладу гіуллакхаш цу тайпара дашхарцен бакъде гіертарцем США доал деча гіоазараша шоаш кхы а дукхагіа гучадоех американски воещинно аьнарде ца гуташ дола халкъаш тедара сий дайна дакъа цийна хіатіамйна йола дунен халкъашта юкъера жандарм хиларах тарра.

США тіа-тіа дукхагіа дуьц, уж ерриг средстваш юкъеьхай ДРВ «тера оттар» а цо юкъарчал доацацаш къулбехьенвьетнамски партизанашта ду яхаш дола «юкъарчал доацаш дола новкъостал» сонадар а духьа, яхаш. Шоаш къулбехьенвьетнамски халкъа духьала йолаьча авантюре шоаш вхь тіа а долаш эшар къайладахьа гіерташ, США безам ба дІахо а беш латтача біехача тіемах бола бехк уперча керта тіара унахціенача керта дІатіабилла. Цхьабакъда, уж — мегаргйоацача средствашца леладу гіуллакхаш да, хіана аьлча дунен тіа мел волчоа хов, США вьетнамски халкъа гіуллакхашта юкъе гіерта тахан селхани а ца йоалуш. 1954 шера Женевски совещании чакх ма лаьлдиге а йолаешилга. Цу совещане решенешта кулг яде тиганзав цар, хіаьта цу решенешта духьала йоллашехьа, а, Къулба-Малхбоален Азе СЕАТО яха тіема блок віашагіъеллар цар. Цул действеш Къулбехьен Вьетнамага, Лаосага, Камбоджага кхоач аьнна бокъо йоацаш хьа а кхайкадаь Віашагіхкийттача Штаташа доахача цу гіамашкара лаха деза Индокитайски ахгіайрен тіа хіанз кхераме хьал оттадаь дола бахьанаш.

Моттигаш хіалакьеши нах боабеши йола къиза средстваш ДРВ-ена духьал а яьхь. США безам ба шоай тіема нилаца Азера вокх шоай лоіамера мехкаш кхерадеуж нейтралитета позицеш тіара даха, блокех дІа ца кхетара политика царга йитийта.

США доал ду гіозараш біаргагуш карзагідаьнна за шоай лоіам азиатски мехкашта вачболла царех шоай сателлиташ бе шоай віаштіехьа ца даларах. Хоьш за, Джавахарлал Неру венначул тіехьагіа массе хана Инди нейтралитета позицеш тіара лакха гіийрта хилар. Цу даькъе цар лийрхіар кхоачаш хиланзар цар. Пакистан—США керте а йолаш віашагіъеллача тіема шин блока — СЕНТО-ней СЕАТО-ней юкъе дакъа лоацаш бола из мохк садукъаш йолча американски союзника маьрхіара мукъабала гіерт, цхьайолча дунен халкъашта юкъерча проблемашта дукхагіа ший лоіаме йола аьрхьара политика чакхъяхар ловш ба. Йпоне, дукхкхача хьоале тіема пактага гіолла США-на юкзаниа из яле а, иштта тіа-тіа дукхагіа безам ба Къулба-Малбоален Азе ший лоіамера политика лелае. Цуна шерра экономически гіуллакхаш леладе лаьрхіа а йолаш. Талхаш латт США Индонезера позицеш, дукха ха йоацаш цун правительства национализаци яьй американски мехкдаьттан научкоки компанешта. Нудухьа цхьа бахьан доацаш дац США-а Къулбехьен Вьетнаме тіом лоаттабу мифически «паргіатон демократи» бахьан лелаш ца а лоаттабеш, Къулбехьен Вьетнамах, нигара Къулбехьен Вьетнама къилбаседенгахьа дахараштта санна, иштта цуна къулбехьенгахьа дадача а шоай лоіамерча азиатски мехкашта контрнаступлени йолае йиш хургйолаш, азиатски контитентера ший плацдарм яр духьа лоаттабу.

Доацца аьлча, Къулба-Малхбоален Азе США-е агресси йолаьй Къулбехьен Вьетнамахи вокх индокитайски мехкехи Азерча исторе лелам шийна пайдане йолча оагіоракьа лостабе йиш хулийтаргйола рычаг яр духьа.

Долче, кхерам къулбехьенвьетнамски халкъа тіалаьтта ца іеш, ДРВ, Лаоса, Камбоджа халкъашта тіа лаьтта ца іеш, тіагіертта къовсам лоаттабарца шоай лоіаме а дахьна, тахан керда вахар хьалдеш доахкача Азерча кхыча халкъашта а тіалатт-их хіаьта. Пудухьа Къулбехьен Вьетнамерча американски агрессена духьала къовсам лоаттабар дерригача азиатски халкъий, дерригача дунен халкъий гіулакх да американски империалистий къулбехьенвьетнамски авантюрах Азерча машара гіулакха санна, иштта дунен вокх даькъий машара гіулакха а бола іалаьмате боккха кхерам боаллаш хилар бахьан долаш.

В. КУДРЯВЦЕВ, АПН-а вола «Известия» обозреватель.

ПАКИСТАН. Татта-Карачена біаь километр гаьна, Синд яхача провинце территоре тіара йоккха йоаца торок. Таттерча цієной шаьрача тховнаш тіа шиъ-кхоъ метр лакха вентиляционни турбаш огіа. Дари фог дагахьара хьахьешача ахкенаре мехо цу турбашка гіолла ціагіа чу буьлаш шийла хулийт, араха іьйне Цельсегіа 40—50 граду йовхал йолча хана.

Сурта тіа: Таттера нах тубаха ціа.

[illegible] сурт. ТАСС фотохроника.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

КЪАХЬЕГАМА ИТАЛИ ВЬЕТНАМА ХАЛКЪАЦА Я

Ерригача Итале ярхаш латт Индокитаерча американски агрессена духьалара эгіазлон талгіи. Шин беттала кіезигагіча хана 2 эзар совгіа демонстраци хиннай цига. Уж демонстрацеш хиннай машарен Вьетнама турпалча патриоташца барт-цхьоагіо хиларен лозунгашца. Віашагіхийттача Штаташен цар сайгонски лакейшен турпалча халкъа духьал лоаттабу халкъа духьалара тіом тіатіа чіоагіагіа бандитски, варварски карактер йолашагіа ме хул дукхагіа а шерагіа а ярж демонстрацеш.

Протеста формаш чіоагіа тайптайпара я. Уж я, масала, Болонье, Милане, Риме, Турине, Флоренце, Анконе, кхыча дукхача городашка а хиша дукхха зоараш нах юкъе болаш яь митингаш. Из да масала, Флоренцерча Ансальдо предприятешка болх ца іеш соцабар. Уж я юртарча моттигашкен городской кварталашкен хулаш йола машара походаш. Уж я парламенташка, провинциальни коммунальни советашка еш йола выступленеш, культура ціи хезача деятелаша ду тіахьехамаш, кхайкаралашта кіал язду кулгаш, официальни іаьдалашка ухийта делегацеш, юххера а, американски посольствашкен консульствашкен хьалхашка ю демонстрацеш.

Уж формаш дуккхача тайпара хилар дизза доагіаш да болам дерригахалкъ юкъе долаш хилара, цуьца дика гу тха халкъ, эггара хьалха кагирхой а болаш, машар, интернационализм, кортамукъален уйла езаш хилар. Чіоагіа дика хіама да уж демонстрацеш ерригъюкъера, цхьа барт болаш хулаш хилар.

Демонстрантий мутіарашта юкъе коммунисташцен коммунистически кагирхоицен цхьана уж пролетарски цхьоагіон Итальянски социалистически партецара нохкъостий меттел, къона специалисташ, моттигерча организацей виналаш, Итальянски социалистически парте членаш, парте боацараш, культура деятелаш, коммунизма чіоагіа духьал болча шоай кулгалхоша новкъа доллашехь каст-каста царна юкъе нийслу къона христиански демократаш, кхыметтел католически дунен викалаш а.

Халкъа лоіами халкъа чіоагіалуча болама лоархіами къаьгга хьакхьоихаш я-е тайпа боккха лоархіам бола факташ, масала, Вьетнамера американски интервенци харцъеш дукха ха йоацаш Итальянски социалистически парте кулгалхоша ль заявлени, американцаша тіема юкъе гази напалми йоаларах эгіаздахача халкъа гуш Христианско-демократически партие мутіарашка лела гіулакхаша. Машарах барт-цхьоагіо хиларан гіехьара болам баржар, шеко йоацаш дувзадена да цІенхаштта дола хьал оттарца. Коммунисташ коммунистически кагирхошен хьалда хьаллоацаш бола из болам гіерт империалисташ морально харцбеш хиларал совгіа агрессораш дІабоахаргболен Къулбехьен Вьетнамера кхыча мехка интервенташ ара а боахаш машар бара йола переговораш дІайолаяра новкъостал дергдолен политически а дипломатически а гіа итальянски правительстваге баккхийта.

Социалистически мехкаша, эггара хьалха Советски Союз а йолаш, лаьцача чіоагіача а халача а полице къовсам лоаттабар дог ура а увттаду, хьокхам а тел. Хіаьта кхохкам мелбалар ца дезача, социальни прогрессахи демократи дегіаярахи кхерача дерригача низашта духьала, хетаргахьа, біаьха а чіоагіа а бола къовсам лоаттабе безаш ба, уж тайпа низаш Итале а да.

Джулиано ПАЙЕТТ, итальянски сенатор. (АПН).

Рим.

САЙГОНЕ БОМБА ЭККХАРАХ ХИННАЧУН ХЬАКЪЕХЬА ПАЧХЬАЛКХЕН ДЕПАРТАМЕНТО ЯХАР

ВАШИНГТОН, 30 март. (ТАСС). Пачхьалкхен департаменто тахан хьаккхайкайир. Сайгоне американски посольство чуйолча цІеношта хьалхашка бомба эккхар бахьан долаш лоазаьраш ерригаш а посольстве гіуллакхе вола 196 американски къулбехьенвьетнамски болхло ва. Американцех вийна шиъ, чоппаш яь 54 саг ва, иштта къулбехьенвьетнамцех а ва вийна 11 саг, хала чоппаш хиина 35, яйга чоппаш хиина 94 саг.

РЕАКЦИ ГЕРЗ КАРАЦАШ Я

САН-ХОСЕ, 31 март. (ТАСС). Коста-Рике пачхьалкхен переворот е кийчлуш ба, яхаш хьахеза хабар бакъдеш цхьаькха хезах — Димон яхача порте тіема гіирсий біарча парти кораьй. Уж тіема гіирсаш мехка хьулабеина боаччача кубински контрреволюционерашна айкха юзаенна йолча «Паргіата Коста-Рика» яхача фашистски организацена лаьрхіа да.

Республика президентага Коста-Рика Халкъа авангард яхача парте ЦК хьалхарча секретара кхьийтача послане тіа йоах, цу партеца хиннай таможенникаш хьакхачале хьалхагіа тіан аьнна айна дІаьнна базукаш, пулеметаш, тоапаш.

ДУКХА ХА ЯР ИЗ ДАЬ ХИЛА ДЕЗА

ВАШИНГТОН, 31 март. (ТАСС). Антиамерикански гіулакхаш таххара йолча комиссен подкомиссе чаєсва яьза а долаш решени тіанийцар куклукс-клана расистски гіулакхаш бокъонца мадарра довза, аьнна.

«Гіарбашашта чарахьал ху» яхаш шийна во сийле лаьккха подкомиссе, юххера а, кіай балахонаш юпхача территористаштен нах боаберашта ший теркам тіабахийтаиза ялайар Селмера Монтгомере кхаччалца лаьча негритянски «паргіатон марше» дакъа лоацаш хиина Детройтера 39 шу даьнна йола Виолу Луиза 25 марта е а юш, куклуксклановцаша керда доккха зулам даьчул тіехьагіа. Ихеберa нана йийначул тіехьагіа беррігача мехка гіолла эгіазлони гоамален шерра талгіи техачул тіехьагіа куклуксклановций гіулакхаш таханза а американски нацистски парте, «Минитмена» яхача террористически организаце, «Іаьржа бусалбаш» яхача общества гіуллакхаш «хьалхагіе» довзанза а ялаяр подкомиссе.

Б. ЕГОРОВНА МЕДИЦИНА ДОКТОРА СИЙЛЕН СТЕПЕНЬ ЯЛАР

БЕРЛИН, 31 март. (ТАСС). Гумбольдта цІерахча Берлински университето цу университета медицина доктора сийлахь іилма степень еннай советски лора-космонавта Б. Б. Егоровна.

Степень ялара хетаь торжественни часть йолча хана Б. Б. Егоровна лаьрхіа ше къамаьл деш, университета медицински факультета декана профессора Ф. Шульца белгалдаьккхар, саго космически аре карадеразара гіулакха цуп іилман заслугаш хиларах а къаьстта а космосе сагагара физически психологически хьал малагіа да хьожаш цо духьаьшка медицински тохкамаш барах а цуниа медицина доктор яха сийлахь іилман степень яла аьнна факультета совето решени тіанийца хилар.

Юха шоп луш ловцца даьча къамьлаца Б. Б. Егорова дег тіара баркал аьлар ший, къоначa советски іилман никала сий дарах. Из сий, аьлар цо, советски космонавташ сигала ухилга іалашдеш болча советски наьха дукхцача миллионех лаьттача дерригача эоара доагіаш да.

Спорт

ХЬАЛХАРА ТОЛАМ

Хьатіакхаьчар болельщикашта дагаьлла футбольни сезон. Селхан делкъел тіехьагіа цІаьхха догіа доладелар Грозне. Цхьабакъда, цуна а магавзар футбол езараш юхатоха. Тіаиі аьнна хьалйиза я Орджоникидзе цІерахча стадионагахьа йолха трамвайш.

ДІайоладелар мехка 27-гіа первенство хьаеллаш йола Челябинскерча «Локомотиви» «Терекаи» юкъера матч. Цул тіехьагіа футбол езарий денал довза безам болаш санна лоа делха доладелар. Из а «эшадир» грозненцаша.

«А» классе вай хьаьнний ловза ер кхоалагіа шу да. Хіанзачул диъ шу хьалха «Терека» «лоаллог» оттабир «Локомотиво». Лоархіамерча матче грозненцаш эшабир цо.

Цхьабакъда, шек боацаш шоай хьалхара официальни матч дІайолайир вай футболисташа.

...Бургац лоиза юкъе йоаккх А. Жердевен В. Косовен. Хіаьта эггара хьалхара бургац хьалаца йийзар «Терека» вратара В. Козлова. Футбольни майда тіаьда а хотта болаш яле а сихача темпаца дІадолалу ловзар. Атакаш ю челябинцаша. Цхьабакъда, «Терека» защитникаша йохаю уж. Цул тіехьа, кхераме комбинацеш чакхйоах вай футболисташа. Бургац А. Жердевга я, цо из Х. Данилов дІалу, тіаккха В. Косовга кхоач бургац. «Локомотива» вратарь мара духьала вац «Терека» нападающецена. Цхьабакъда, бургац чутоха віаштіехьдаланзар цун.

Ший новкъостагара даьнна «гіалит» нийсдир спорта мастера А. Жердева. Барзіагіча минуте хьалхара гол чутехар цо.

Цхьабакъда, тіехьаша болац челябинцаш а. Шоашта ногер ду цар счет нийсъе гіерташ. Бургац чутохара кхерам болаш массехк моттиг хул «Терека» наіаргa. Говза а дика а ловзача вратара В. Козлова йохаю уж атакаш.

Хьалхарча тайма 31-ча минуте шоллагіа бургац сетка чура хьаьраьккха йийзар «Локомотива» вратара Г. Ананьева. Из чутехар грозненца спорта мастера А. Михеева.

Шоллагіа тайм «Локомотива» атакаш ец дІайолалу. Дукха хьахьегаш ба вай защитникаш. Ункъза цІаьхха а нийкъа льяр «Терека» вратара йоккха говзал.

Белгалдаккха доагіаш да цхьаькха хіама. Кхойттазза саьтгара бургац техар «Локомотива», бакъда, цех а вийда эцазар цун нападающецна. Хіаьта грозненцаша цкъа цкъа саьтгара бургац тохазар.

«Терека» составе ухх тайпара яр: Козлов, Дудаев, Шкодин, Калюшников, Забелло, Кочергин, Данилов, Гавриш, Косов (Ю. Дьяченко), Жердев, Михеев. Вай команда юкъе къаьстта дика лайзар В. Козлов, Ш. Дудаев, Ю. Шкодин, В. Калюшников, Х. Данилов.

М. МУСИЕВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгІа

РАДИО: 6.30 — Юртбоахама болхлошта передача (гіалгіай меттала). 6.45 — Ашараш. 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 8.10—«Сердало» газета оагіонаш тіара. 8.25—Оперетташ тіара музыка. 7.45—«Къона тіехье» яха передача (нохчий меттала). 16.00—Передачай программа. 16.05—«Машинаш хьераш болча» яха промышленноста болхлошта йола передача (гіалгіай меттала). 16.20 — Ашараш. 16.30 — Керда хоамаш (гіалгіай меттала). 16.45—Грозненски чіондаргхочох Кирпенбаум Леонидах йола передача (эрсий меттала). 17.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.30 — «Болата батальона командир» яха очерк (эрсий меттала). 17.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.00 — Москвера трансляци. 19.00 — Нохч-Гіалгіай иллеши ашараши. 19.30 — Москвера трансляци.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.25 — Сийлахь-йоккха Котало яьккха тхьо шу дизарга. Город Малгіабик лоравеча даньаьльцараш дага лувцаш. 18.40—Школена новкъостала. Маршрутни съемка. 18.55 — Халонашна гіолла седкъашка. 20.25 — Вераштa дола фильм. 20.35 — «Хьазилга пачхаь» яха «Ромэн» яхача цыгански театро оттадаь телевизионни спектакль.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный Цієча фронтовикий урам, 13. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редакторе зам. — 2-07-01; беакхошхама секретара — 2-46-40; партийни вахаран, промышленни, юртбоахаман, кехатийн отделий — 2-35-72; корректорска — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Красных фронтовиков, 13. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-46-40; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-35-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательство типографи. Революци проспект 7/34.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий» Проспект Революции 7/34.

СФ05220. Заказ № 1992.